

Erasmus+

**Madde Bağımlısı Yetişkinlerin ve Ailelerinin
Rehabilitasyonu ve Topluma Yeniden
Kazandırılması Projesi**

*(Rehabilitation and Integration into Society of
Drug Addicted Adults and Their Families Project)*

Proje No: 2016-1-TR01-KA204-036384

MADDE BAĞIMLILIĞI VE AİLE

Editör

Doç. Dr. Yusuf GENÇ

Ağustos 2018

AKADEMİSYEN
KİTABEVİ

© Copyright 2018

“Bu kitabın, tüm hakları saklıdır. Kitabın tümü ya da bölümleri telif hakkı sahibinin izni alınmadan mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrollüdür”.

ISBN

978-605-258-026-4

Yayın Koordinatörü

Yasin DİLMEN

Kitap Adı

Madde Bağımlılığı ve Aile

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No:

25465

Editör

Doç. Dr. Yusuf GENÇ

Baskı ve Cilt

Bizim Dijital ANKARA/Ağustos 2018

DOI

10.37609/akya.1546

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

Bu yayın Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyetinin mali katkısıyla hazırlanmıştır. Bu yayının içeriğinden yalnızca her bölümün yazarları sorumludur ve bu içerik hiçbir şekilde Avrupa Birliği veya Türkiye Cumhuriyetinin görüş ve tutumunu yansıtmamaktadır.

ARAŞTIRMA EKİBİ

- Prof. Dr. Yahya Mustafa Keskin-Abant İzzet Baysal Üniversitesi
 Doç. Dr. Yusuf Genç - Sakarya Üniversitesi
 Doç. Dr. Ahmet Yıkımlı - Abant İzzet Baysal Üniversitesi
 Doç. Dr. Ali Haydar Şar - Sakarya Üniversitesi
 Doç. Dr. İlknur Çıfci Tekinarslan - Abant İzzet Baysal Üniversitesi
 Doç. Dr. Abdullah Işıklar - Bursa Teknik Üniversitesi
 Doç. Dr. Ümit Güner – Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
 Doç. Dr. Tuğba Sarı - Abant İzzet Baysal Üniversitesi
 Dr. Öğrt. Üyesi Orhan Curaoğlu - Abant İzzet Baysal Üniversitesi
 Dr. Öğr. Üyesi Hasan Hüseyin Taylan - Sakarya Üniversitesi
 Dr. Öğr. Üyesi İsmail Akyüz - Sakarya Üniversitesi
 Dr. Öğr. Üyesi Alparslan Karabulut - Abant İzzet Baysal Üniversitesi
 Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Günerigök – Muş Alparslan Üniversitesi
 Dr. Öğr. Üyesi Abdullah İnce - Sakarya Üniversitesi
 Dr. Öğr. Üyesi İpek Beyza Altıparmak - Bursa Teknik Üniversitesi
 Dr. Hülya Aksakal Kuc - Sakarya Serdivan Milli Eğitim Müdürlüğü
 Öğr. Gör. Dilek Akkuş – Düzce Üniversitesi
 Öğr. Gör. Dr. Eyüp Zengin - Sakarya Üniversitesi
 Arş. Gör. İhsan Kutlu - Sakarya Üniversitesi
 Arş. Gör. Hüseyin Zahid Kara - Sakarya Üniversitesi
 Arş. Gör. Hülya Yıldız - Sakarya Üniversitesi
 Arş. Gör. Fatmanur Alsancak - Sakarya Üniversitesi
 Arş. Gör. Nesime Kübra Terzioğlu - Abant İzzet Baysal Üniversitesi
 Arş. Gör. Mehtap Kot - Abant İzzet Baysal Üniversitesi
 Arş. Gör. Özden Şahin - Sakarya Üniversitesi
 Uzman Neslihan Güner - Doktora Öğrencisi
 Uzman Psikolog Mehmet Atasayar - Sakarya Adapazarı Milli Eğitim Müdürlüğü

MADDE BAĞIMLILIĞI VE AİLE

BÖLÜM YAZARLARI

EDİTÖR

Doç. Dr. Yusuf Genç

KISIM 1: MADDE BAĞIMLILIĞINDA AİLENİN YERİ

Bölüm 1 Madde Bağımlılığının Aile Üzerindeki Etkisi

Aile Eğitim Yaklaşımları

Doç. Dr. İlknur Çiğci Tekinarslan

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü

Madde Bağımlılığı Sürecinde Ailenin Rolü

Dr. Öğr. Üyesi Hasan Hüseyin Taylan

Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü

Madde Bağımlılığının Tedavisi Sonrasında Ailenin Rolü

Dr. Hülya Aksakal Kuc

Sakarya-Serdivan RAM Müdürlüğü

Bölüm 2 Davranışçı Terapi ve Aile

Doç. Dr. Ahmet Yıkılmış

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü

Bölüm 3 Anne Baba Eğitimi

Arş. Gör. Fatmanur Alsancak-Arş. Gör. Hüseyin Zahid Kara

Arş. Gör. Hülya Yıldız

Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü

Bölüm 4 İletişim ve Aile

Dr. Öğr. Üyesi Orhan Curaoğlu

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Bilgisayar ve Öğretim

Teknolojileri Eğitimi Bölümü

KISIM 2: MADDE BAĞIMLISI BİREYLER VE EĞİTİMLERİ

Bölüm 1 Literatür Taraması (Yapılan Araştırmalar Özetleri)

Arş. Gör. İhsan Kutlu

Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü

Bölüm 2 Bağımlılık ve Bağımlı Bireylerin Özellikleri

Doç. Dr. Yusuf Genç

Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi İpek Beyza Altıparmak

Bursa Teknik Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Sosyoloji Bölümü

Bölüm 3 Ergenlik Dönemi ve Madde Bağımlılığı

Doç. Dr. Abdullah Işıklar

Bursa Teknik Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Sosyoloji Bölümü

Doç. Dr. Ali Haydar Şar

Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü

Bölüm 4 Madde Bağımlılığının Ekonomik Etkileri ve Bağımlılık Tedavisi Sağlayan Kurumlar İçin Pazarlama Stratejileri

Doç. Dr. Ümit Güner

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

Uzman Neslihan Güner

Bölüm 5 Madde Kullanımının Hukuki Yönü

Dr. Öğr. Üyesi Alparslan Karabulut

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü

Bölüm 6. Bağımlılıkla Mücadelede Sivil Toplum Kuruluşları

Dr. Öğr. Üyesi İsmail Akyüz

Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü

Bölüm 7: Müdahale Yaklaşımları

Davranışçı Müdahale

Arş. Gör. Mehtap Kot

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü

Pozitif Psikoterapi Yaklaşımı (Madde Bağımlılığı Olan Bir Ergenin Annesi İçin Olgu Sunumu)

Öğr. Gör. Dilek Akkuş

Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü

Doç. Dr. Tuğba Sarı

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü

Bilişsel Müdahale Yaklaşımı

Arş. Gör. Hüseyin Zahid Kara, Arş. Gör. Fatmanur Alsancak

Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü

Mesleki Terapisi

Arş. Gör. Nesime Kübra Terzioğlu

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü

Bozuk İşlevsellik, Birey ve Bağımlılık

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Günerigök

Muş Alparslan Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah İnce

Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Bölüm 8: Denetimli Serbestlikten Yararlanan Madde Bağımlıları Alan Araştırması (Saha Çalışması)

Prof. Dr. Yahya Mustafa Keskin

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü

Bölüm 9: Grup Akran Etkileşimi ve Sosyal Becerilerin Kazandırılması

Uzman Psikolog Mehmet Atasayar

Sakarya Adapazarı RAM Müdürlüğü

İÇİNDEKİLER

Araştırma Ekibi	v
Bölüm Yazarları	vii

KISIM 1: MADDE BAĞIMLILIĞINDA AİLENİN YERİ

BÖLÜM 1: MADDE BAĞIMLILIĞININ AİLE ÜZERİNDEKİ ETKİSİ.....	3
1.1. AİLE EĞİTİM YAKLAŞIMLARI	3
Giriş	3
1.1.1. Aile Eğitimindeki Temel Yaklaşımlar	4
1.1.2. Aile Eğitim Programları	6
1.1.3. Madde Bağımlılığı İle Mücadelede Örnek Bir Aile Eğitim Programı	8
Kaynakça	11
1.2. MADDE BAĞIMLILIĞI SÜRECİNDE AİLENİN ROLÜ	12
Giriş	12
1.2.1. Madde Bağımlılığının Nedenleri	12
1.2.1.1. Ergenlerin Madde Kullanımında Bio-Genetik Faktörler	13
1.2.1.2. Ergenlerin Madde Kullanımında Bireysel ve Psiko-Davranışsal Faktörler	14
1.2.1.3. Ergenlerin Madde Kullanımında Sosyo-Kültürel Faktörler	17
1.2.2. Madde Bağımlılığında Ailenin Rolü.....	20
1.2.2.1. Ebeveyn Tutumları	21
1.2.2.2. Aile İçi Sorunlar	23
1.2.2.3. Ailede Madde Kullanımı.....	23
1.2.3. Madde Bağımlılığının Aile Üzerindeki Etkileri.....	24
1.2.3.1. Eşler Arası Sorunlara Etkisi	25
1.2.3.2. Bağımlı Ebeveynlerin Çocukları Üzerindeki Etkileri	26
1.2.3.3. Aile Ekonomisine Etkileri	26
1.2.3.4. Halk Sağlığına Etkisi.....	27
1.2.3.5. Madde Kullanımının Sosyal Yaşama Etkisi.....	27
Sonuç	28
Kaynakça	29
1.3. MADDE BAĞIMLILIĞININ TEDAVİSİ SONRASINDA AİLENİN ROLÜ	31
Giriş	31
1.3.1. Bağımlılıkta Ailenin Rolü.....	32
1.3.1.1. Bağımlılıkta Ailesel Risk Faktörleri.....	32
1.3.1.2. Bağımlılığı Önlemede Aileye İlişkin Koruyucu Faktörler	34
1.3.2. Çocuğunun Madde Kullandığını Öğrenen Ailelerin Tepkileri	35
1.3.3. Çocuklarının Madde Kullandığını Öğrenen Ailelerin Yapması Gerekenler	37
1.3.1.1. Bağımlı Ailesinde İletişim Becerileri	40

1.3.1.2. Tedavi Sonrası Ailenin Yapması Gereken Diğer Unsurlar	42
Sonuç	45
Kaynakça	47
BÖLÜM 2: DAVRANIŞÇI TERAPİ VE AİLE	49
2.1. Davranışçı Yaklaşım.....	49
2.2. Uygulamalı Davranış Analizi.....	49
2.3. Davranış Artırma Yöntemleri	51
2.3.1. Pekiştirme Tarifeleri	51
2.3.2. Olumlu Davranışsal Destek.....	52
2.4. Davranış Azaltma Yöntemleri.....	52
2.4.1. Uygun Olmayan Davranışları Önleme	52
2.4.2. Ayrımlı Pekiştirme	53
2.4.3. Sönme	55
2.4.4. Tepkinin Bedeli	55
2.4.5. Mola.....	56
2.4.6. Aşırı Düzeltme	56
2.4.7. Ceza	56
Sonuç	57
Kaynakça	57
BÖLÜM 3: ANNE BABA EĞİTİMİ	59
3.1. Davranışçı Ebeveyn Eğitimi	60
3.2. Diğer Ebeveyn Eğitimleri	63
Sonuç	66
Kaynakça	66
BÖLÜM 4: İLETİŞİM VE AİLE	69
Giriş	69
4.1. İletişim Süreci.....	71
4.2. Teknoloji Yoluyla Aile İletişimi	73
4.2.1. Medya.....	74
4.2.2. Yeni Medya Araçları	75
4.3. Aileye Uzmanlarla İletişim Becerisi Kazandırılması	76
4.3.1. İkinci Kuşak Web Hizmetleri (Web 2.0)	78
4.3.1.1. Blog	79
4.3.1.2. Wiki	79
4.3.1.3. Sosyal Ağlar	79
4.3.1.4. Çoklu Ortam Paylaşımları:	80
4.3.1.5. Ses web güncelleri ve Podcastler:	80
4.3.1.6. RSS	81
Sonuç	83
Kaynakça.....	84

KISIM 2: MADDE BAĞIMLISI BİREYLER VE EĞİTİMLERİ

BÖLÜM 1: LİTERATÜR TARAMASI	87
Giriş.....	87
1.1. Madde Bağımlılığıyla İlgili Genel Bilgiler, Araştırmalar ve Raporlar	87
1.2. Madde Bağımlılığı ve Aile.....	91
1.3. Madde Bağımlılığında Koruyucu ve Önleyici Çalışmalar.....	93
1.4. Madde Bağımlılığında Tedavi ve Rehabilitasyon	95
1.5. Madde Bağımlılığı ve Psikolojik Özellikler	98
Sonuç	100
Kaynakça.....	101
BÖLÜM 2: BAĞIMLILIK VE BAĞIMLI BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ	103
2.1. Madde Bağımlılığı	103
2.2. Madde Bağımlılığının Nedenleri	105
2.2.1. Biyolojik Faktörler.....	106
2.2.2. Psikososyal ve Ekonomik Faktörler	106
2.2.3. Aile ve Arkadaş Çevresi	107
2.3. Bağımlı Bireylerin Özellikleri ve Bağımlılıkla Mücadele	108
Sonuç	110
Kaynakça.....	111
BÖLÜM 3: ERGENLİK DÖNEMİ VE MADDE BAĞIMLILIĞI	113
Giriş.....	113
3.1. Bağımlılık.....	113
3.2. Madde Bağımlılığı	114
3.2.1. Uyarıcılar	115
3.2.2. Depresanlar	116
3.2.3. Opioidler (Uyuşturucu Maddeler)	117
3.2.4. Halüsinojenler	117
3.2.5. Kenevir	117
3.3. Madde Bağımlılığında Risk Faktörleri.....	118
3.4. Ergenlik Dönemi	118
3.4.1. Ergenlik Döneminde Madde Kullanımı	119
3.4.2. Neden Gençler.....	120
3.4.3. Madde Kullanmaya Başlama Nedenleri.....	122
3.4.4. Madde Kullanımı İçin Risk Etkenleri.....	122
3.4.5. Bağımlı Gençlerle İlgili Ortak Özellikler.....	122
Sonuç	123
Kaynakça.....	123
BÖLÜM 4: MADDE BAĞIMLILIĞININ EKONOMİK ETKİLERİ ve BAĞIMLILIK TEDAVİSİ SAĞLAYAN KURUMLAR İÇİN PAZARLAMA STRATEJİLERİ.....	125
Giriş.....	125

4.1. Bağımlılık ve Ekonomi	126
4.2. Bağımlılığın Ekonomik Etkileri.....	127
4.2.1. Mikroekonomik Etkiler	127
4.2.1.1. Hane Halkı Ekonomisi Üzerine Etkileri:	128
4.2.1.2. Bağımlı Birey Üzerindeki Etkiler	129
4.2.1.3. Legal Yayılma Etkisi	129
4.2.1.4. Başka Bireyler Maliyetleri	130
4.2.1.5. Sağlık Giderleri	130
4.2.2. Makroekonomik Etkileri.....	131
4.2.2.1. Kamu Harcamaları Artışı	132
4.2.2.2. İşgücü Piyasası Üzerindeki Etkiler	133
4.2.2.3. Kamu Gelirlerini Azaltıcı Etkileri.....	133
4.2.2.4. Millî Gelir ve Gelir Dağılımı Üzerine Etkiler.....	133
4.2.3. Uluslararası Ekonomik Etkileri.....	134
4.3. Bağımlılık ve Özel Rehabilitasyon Hizmeti	135
5.3.1. Özel Rehabilitasyon Hizmeti Pazarlaması.....	136
4.3.1. Şok Durumu	136
4.3.2. Moral Bozukluğu (Demoralize olma).....	137
4.3.3. Suçluluk Duyma	137
4.3.4. Reddetme.....	137
4.3.5. Endişe, Panik ve Kızgınlık.....	138
4.3.6. Toplumsal Dışla(n)ma.....	138
4.3.7. Acelecilik.....	138
Sonuç	139
Kaynakça	139
BÖLÜM 5: MADDE KULLANIMININ HUKUKİ YÖNÜ	141
5.1. Uluslararası Düzenlemeler	141
5.2. Madde Kullanımına Yönelik ve Avrupa Birliği Ülkelerindeki Yasal Düzenlemeler	143
5.3. Madde kullanımı ile ilgili Türkiye'deki Yasal Düzenlemeler	144
5.3.1. Madde Kullanımını Önlemeye Yönelik Yasal Düzenlemeler.....	144
5.3.2. Madde Kullanımı İle İlgili Cezai Yasal Düzenlemeler.....	144
5.4. Madde Kullanımı ve Denetimli Serbestlik Düzenlemeleri.....	146
5.4.1. Tedavi Ve Muayene Tedbirine Uyma MADDE 25	146
5.4.2. Tedavi ve Denetimli Serbestlik Tedbirinin Yerine Getirilmesi MADDE 83	147
5.4.3. Tedavi Ve Denetimli Serbestlik Tedbirinin İhlali ve Kaydın Kapatılması MADDE 84	148
5.4.4. Denetimli Serbestlik Tedbirinin Yerine Getirilmesi MADDE 87	149
5.4.5. Denetimli Serbestlik Tedbirinin İhlali ve Kaydın Kapatılması	150
Sonuç	150
Kaynakça	151

BÖLÜM 6: BAĞIMLILIKLA MÜCADELEDE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI.....	153
Giriş	153
6.1. Toplumsal Bir Sorun Olarak Bağımlılık	154
6.2. Sivil Toplum Kuruluşları ve Bağımlılıkla Mücadele	156
6.2.1. Sivil Toplum Kuruluşlarının Bağımlılıkla Mücadeleye Direkt Katkısı (Koruyucu/Önleyici).....	158
6.2.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Bağımlılıkla Mücadeleye Dolaylı Katkısı (Rehabilite Edici/Uzaklaştırıcı).....	160
Sonuç	161
Kaynakça.....	163
BÖLÜM 7: MÜDAHALE YAKLAŞIMLARI	165
7.1. DAVRANIŞÇI MÜDAHALE.....	165
7.1.1. Psikodinamik Yaklaşım.....	165
7.1.2. Biyofiziksel Yaklaşım	166
7.1.3. Bilişsel Yaklaşım	166
7.1.4. Davranışçı Yaklaşım.....	166
7.1.4.1. Klasik Koşullanma	167
7.1.4.2. Edimsel Koşullanma	168
7.1.4.3. Davranışların Gözlenmesi.....	168
7.1.4.4. Davranış Kayıt Teknikleri.....	169
7.1.4.4.1. Davranışın Oluşumuna Dayalı Kayıt Teknikleri.....	170
7.1.4.4.2. Davranışın Gerçekleşme Süresine Dayalı Kayıt Teknikleri	173
Sonuç	174
Kaynakça	174
7.2. POZİTİF PSİKOTERAPİ YAKLAŞIMI (MADDE BAĞIMLILIĞI OLAN BİR ERGENİN ANNESİ İÇİN OLGU SUNUMU)	175
Giriş	175
7.2.1. Olgu Sunumu.....	177
7.2.1.1. Gözlem/Mesafe Devresi	177
7.2.1.2. Envanter Devresi	178
7.2.1.3. Durumsal Cesaretlendirme	180
7.2.1.4. Sözeleştirme	180
7.2.1.5. Hedefleri Geliştirme Devresi	181
Sonuç	182
Kaynakça.....	182
7.3. BİLİŞSEL MÜDAHALE YAKLAŞIMI	184
7.3.1 Bilişsel Müdahalenin Tanımı	184
7.3.2. Bilişsel Müdahalenin Uygulama Alanı.....	185
7.3.3. Bilişsel Müdahale Süreci ve İlkeleri.....	185
7.3.4. Madde Bağımlılığının Tedavisinde Bilişsel Müdahale.....	188
Sonuç	193
Kaynakça.....	194

7.4. MESLEKİ TERAPİ.....	195
7.4.1. Mesleki Terapi Süreci.....	196
7.4.2. Mesleki Terapi Hizmetleri	197
7.4.3. Mesleki Terapinin Sonuçları.....	197
7.4.4. Bağımlılığı Olan Bireylere Oto Yıkama Becerisi Öğretimi	199
Sonuç	199
Kaynakça.....	201
7.5. BOZUK İŞLEVSELLİK, BİREY VE BAĞIMLILIK.....	202
Giriş.....	202
7.5.1. Yapısal İşlevselci Tasavvur	203
7.5.2. Yapısal İşlevselciliğin Açılımı: Öngörülme-yen Sonuçlar	204
7.5.3. Bozuk İşlevselci Sosyoloji.....	205
7.5.4. Anomi, Birey ve Bağımlılık.....	207
7.5.4. Bozuk İşlevselcilikten Anomiye: Bir Bağımlılık Çözümlemesi	207
7.5.5. Bozuk İşlevselci Yaklaşımına Göre Bağımlılığın Sebepleri	209
7.5.6. Bireyin Ölümü: Bağımlılık	210
Sonuç	212
Kaynakça	213
BÖLÜM 8: DENETİMLİ SERBESTLİKTEN YARARLANAN MADDE	
BAĞIMLILARI ALAN ARAŞTIRMASI (SAHA ÇALIŞMASI)	215
8.1. Araştırma Deseni	215
8.1.1. Araştırmanın Konusu ve Problem.....	215
8.1.2. Araştırmanın Amacı.....	215
8.1.3. Sınırlar ve Güçlükler.....	216
8.1.4. Araştırmanın Yöntem ve Teknikleri	216
8.1.5. Evren ve Örneklem.....	216
8.1.6. Araştırma Verilerinin Çözümü ve Yorumlanması.....	217
8.1.7. Temel Kavramları	217
8.1.7.1. Denetimli Serbestlik.....	217
8.1.7.2. Sapma ve Suç.....	218
8.1.7.3. Madde Bağımlılığı	219
8.1.7.4. Genç	219
8.2. Araştırmanın Bulguları.....	219
8.2.1. Araştırmaya Katılanların Genel Özellikleri	219
8.2.1.1. Cinsiyet Durumu.....	219
8.2.1.2. Yaş Durumu	220
8.2.1.3. Eğitim Düzeyi.....	220
8.2.1.4. Oturulan Konutun Türü.....	221
8.2.1.5. Birlikte Oturulan Kimseler	222
8.2.1.6. Hane Halkı Sayısı.....	222
8.2.1.7. Ailenin Aylık Net Geliri	223
8.2.2. Sosyal Çevre Madde Bağımlılığı İlişkisi	224

8.2.2.1. Babanın Öğrenim Düzeyi	224
8.2.2.2. Annenin Öğrenim Düzeyi.....	225
8.2.2.3. Madde Bağımlılığı ile Aile veya Kendine Bakan Kimseler Tarafından Şiddete Maruz Bırakılma Arasındaki İlişki	225
8.2.2.4. Aile ve Sosyal Çevrede Suç İşleme Durumu.....	228
Sonuç	231
Kaynakça	231

BÖLÜM 9: GRUP AKRAN ETKİLEŞİMİ VE SOSYAL BECERİLERİN

KAZANDIRILMASI	233
9.1. Akran Etkileşimi	233
9.1.1. Akran Gruplarının Olumlu Etkileri	234
9.1.2. Akran Gruplarının Olumsuz Etkileri	235
9.2. Sosyal Beceri ve Kazandırılması.....	236
9.2.1. Sosyal Beceri Eğitimi	237
9.2.2. Sosyal Beceri Eğitimde Kullanılacak Yöntemler	241
9.2.3. Sosyal Beceri Eksiklikleri Boyutları.....	242
9.2.4. Sosyal Becerilerin Değerlendirilmesi	244
Sonuç	244
Kaynakça	245

ÖNSÖZ

Bağımlılık ve madde bağımlılığı uluslararası bir sorun olarak önlenmesi veya azaltılmasını için tüm toplumların ortak hareket etmesi ve eşgüdüm halinde mücadele edilmesi gereken bir iletir. Hayattan ve doğal imkânlardan tatmin olamayan, sorunlarını çözemeyen ve yaşamı kendileri için yetersiz kılan bireyler beyinlerini ve fizyolojik yeteneklerini kısıtlayarak sorunlarını unutmaya çalışmaktadırlar. Bir kısım fırsatçılar ise insanların bu zaaflarından yararlanarak veya bu tür insanları istismar ederek illegal yollarla ekonomik çıkar peşinde koşmaktadırlar. Madde tacirleri ekonomik çıkar elde etmeye çalışırken bir kısım ülkeler de uyuşturucuyu ekonomik ve diplomatik bir silah olarak kullanabilmektedirler.

Bu şekilde erişimi kolaylaşan uyuşturucu maddelerin kullanım oranları her geçen gün artmakta ve bu durum toplumlara tehdit eder duruma gelmektedir. Madde kullanımı ile pek çok insanın ailevi, sosyal, ekonomik ve bireysel yaşamı problemlile hale gelmekte ve bir kısmı da hayattan tamamen kopma durumu ile karşı karşıya kalmaktadır. Bağımlılık bireysel ve ailevi sorunların artmasına ve pek çok ailenin dağılmasına sebep olmaktadır.

Bu sorunun çözümüne katkı vermek üzere denetimli serbestlik müdürlükleri tarafından mesleki olarak desteklenen madde bağımlısı bireyler ve onların ailelerine yönelik uluslararası eğitim modülü geliştirmek ve bu hedef kitleyi bağımlılıktan korumak, kollamak, iyileştirmek ve rehabilite etmek üzere bir proje hazırlama ve uygulama ihtiyacı doğmuştur. Bu kapsamda Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sakarya Üniversitesi, Sosyolojik Araştırmalar Merkezi Derneği (Bolu), Tüm Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Kurumları Derneği (Ankara), Sima Özel Eğitim ve Sağlık Hizmetleri (Bursa) ve yabancı ortaklarımız Alman Stiftung Bildung & Handwerk ve İspanyol AGIFODENT - Asociacion Granadina Para La Información, Formación Y Desarrollo De Las Nuevas Tecnologías tarafından madde bağımlıları ve aileleri eğitim modülü ve “Madde bağımlıları ve Aileleri” konulu bu alanda uzman akademisyenler tarafından hazırlanan kapsamlı bir kitap çalışması yapılmıştır.

Bu araştırma T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı Avrupa Birliği Eğitim Ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı bünyesinde Erasmus+ Programı Ana Eylem 2 - Yenilik ve İyi Uygulama Değişimi İçin İşbirliği bünyesindeki "Erasmus+ Programı Yetişkin Eğitimi Stratejik Ortaklıklar" kapsamında 2016-1-TR01-KA204-036384 nolu ve kısa adı REHAB olan “Madde Bağımlısı Yetişkinlerin ve Ailelerinin Rehabilitasyonu ve Toplumla Yeniden Kazandırılması” (Rehabilitation and Integration into Society of Drug Addicted Adults and Their Families) başlıklı proje kapsamında yapılmıştır.

Bu araştırma kitabı uyuşturucu bağımlılığı sorunu olan yetişkinlere ve ailelerine odaklanarak bu bireylerin psikolojik rehabilitasyonları ve sosyo-kültürel açıdan top-

lumla yeniden bütünleşmelerine katkı sağlamayı amaçlayan eğitici ve rehberlik edici bir çalışmayı içermektedir. Araştırmanın hedefi; denetimli serbestlik kapsamında uyuşturucu bağımlılarının rehabilitasyonu ve toplumla sosyal bütünleşmelerini sağlamak ve bağımlılık ile ilgili sorunlarla baş etmeleri hususunda kendileri ve ailelerine desteklemektir. Hedefimize ulaşmak için madde bağımlıları ve aileleri için yenilikçi eğitim modülleri ve kitap içindeki materyaller geliştirilmiştir.

Bu amaç ve hedefler doğrultusunda alanda çalışma yapan çok değerli akademisyen hocamızdan yararlanılarak madde bağımlılığı alanında kapsamlı bir çalışma ortaya çıkarılmıştır. Araştırmanın teorik verilerini desteklemek üzere Düzce Denetimli Serbestlik Müdürlüğü tarafından takibi yapılan madde bağımlısı genç yükümlülerin (hükümlü, şüpheli ve sanık) sosyo-kültürel ve ekonomik tabanını konu edinen alan araştırması da yapılarak bizzat tabana inilmeye çalışılmıştır. Bu araştırma ile üretilen materyaller ve geliştirilen eğitim modülleri denetim altında olan uyuşturucu bağımlılarının becerilerini ve niteliklerini geliştirerek toplumla başarıyla yeniden bütünleşmelerine yardımcı olacaktır. Ayrıca; bağımlılıkla ilgili sorunlarla baş etmede ailelerin psikolojik olarak desteklemeleri de sağlanmış olacaktır.

Bu kitap dezavantajlı kökenleri olan ve yetişkin eğitiminde başarılı olmak için özel ihtiyaçları bulunan uyuşturucu bağımlıları ve aileleri için eşitlik, sosyal içerme ve aktif vatandaşlığı teşvik etmektedir. Uyuşturucu bağımlıları ve aileleri, bu problemin çözümünde başarılı olmaları için ihtiyaç duydukları desteği alacak ve yaşamlarında ve eğitimlerinde saygın ve değerli olduklarının bilincine ulaşacaklardır. Ayrıca proje kapsamında üretilen materyaller, geliştirilen modüller ve malzemeler ömür boyu öğrenme müdahale stratejileri kapsamında Türkçe ve İngilizce olarak yayınlanmak üzere e-öğrenme platformu kullanılarak tüm dünyanın kullanımına sunulmuştur. Öğrenme, öğretim ve eğitimde dijital entegrasyonun artırılması için web sitesi kurulmuş, uyuşturucu kullanıcılarının/ bağımlılarının ve ailelerinin uyuşturucuyla ilgili konuların etkileri hakkında bilgi verildiği bir ortam oluşturmuştur. Bu çalışma Avrupa'daki kazanım düzeyinin artırılmasına katkıda bulunacaktır.

Çalışma bilimsel etik kurallar çerçevesinde titizlikle hazırlanmış ve literatüre kazandırılmıştır. Önemli ve zor bir konu olan madde bağımlılığı alanında ortaya çıkan bu bilimsel eserin hazırlanmasında, yazımında ve İngilizceye çevrilmesinde görev alan tüm akademisyen bölüm yazarlarımıza, çok değerli ve önemli katkılarından dolayı şükranlarımı sunuyorum, toplumsal duyarlılığı olan daha nice kıymetli çalışmalar yaparak literatüre ve bilim dünyasına katkılar sağlamalarını temenni ederim.

Doç. Dr. Yusuf GENÇ

Editör

MADDE BAĞIMLILIĞININ AİLE ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

1.1 AİLE EĞİTİM YAKLAŞIMLARI

Doç. Dr. İlknur Çıfci TEKİNARSLAN

Giriş

Aile, en küçük toplumsal birim ve bireylerin içinde doğup yetiştikleri sosyal bir gruptur. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, aileyi bir toplumda hukuki temele dayalı evlilik ve akraba bağıllığı oluşmuş, aynı mekânda yaşayan en küçük toplumsal kurum olarak tanımlanmaktadır (Cavkaytar, 2010:8). Ailenin çeşitli işlevleri bulunmaktadır. Cinsellik, üreme, ekonomi ve eğitim bu işlevlerin başında yer almaktadır. Ailenin en önemli işlevi ise topluma yeni üyeler kazandırmak ve onları eğitmektir. Aile, çocuklarına sevgi sağlamak, korumak, ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak, dini eğitimi vermekle yükümlüdür. Anne baba arasında saygı ve sevginin olması, demokratik ebeveyn tutumları, aile içerisinde yer alan çocukların psikolojik sağlıklarını olumlu yönde etkilemektedir. Aile ortamının sağlıklı olması, madde bağımlılığı oluşumunu önlemektedir. Ailenin gelir düzeyinin iyi olması, akrabalık ilişkilerinin iyi olması, stresli yaşam olaylarının az olması madde bağımlılığı olgusunun ortaya çıkmasını önleyici niteliktedir.

Çocuk sahibi olmak, anne baba için stres yaratan bir durumdur. Stres aile yapısından, aile bireylerinden kaynaklanabilmektedir. Özellikle ergenlik döneminde bir gencin anne babasıyla kurduğu ilişki, madde bağımlılığının önlenmesi açısından oldukça önemlidir. Anne baba arasındaki tartışma, kavga, kötü iletişim ergeni madde kullanımına sevk edebilir. Annenin aşırı pasif olması, anne ya da babadan birinin ya da her ikisinin yokluğu, aşırı talepkâr ebeveyn, aşırı koruyucu tutum, üvey anne ya da baba, suçlu anne baba, sürekli onaylayıcı tavırlar ve anne baba tutumları arasındaki tutarsızlıklar, ergeni madde bağımlılığına yönlendirebilmektedir. Ayrıca anne babanın madde bağımlısı olması, ergenin madde kullanımına sebep olmaktadır (Ögel, Taner ve Yılmazçetin, 2003:15). Bu nedenle anne baba

Kaynakça

1. Cavkaytar, A. (2010), Toplum ve Aile, A. Cavkaytar (Ed.), Özel Eğitimde Aile Eğitimi ve Rehberliği içinden. (4-18), Ankara, Maya Akademi.
2. Doğan, Y. B. (2000), Madde Kullanım ve Bağımlılığı, I Sayı1, (Ed), Ruh Sağlığı ve Hastalıkları içinden (139-148), Ankara, Antıp A.Ş.
3. Doğan, YB. (1996), Alkol Bağımlılığı: Aile ve Aileye Müdahale, Ege Psikiyatri Sürekli Yayınları, 283- 292.
4. Mutlu, E. (2013), Madde Bağımlılığında Ailenin Rolü, Tıbbi Sosyal Hizmetler Dergisi, 2013/12, Sayı1.
5. Ögel, K., Tamar, D (1996), Uyuşturucu Maddeler ve Bağımlılık Okul Eğitim Paketi, AMATEM / Özel Okullar Derneği, Gençlik Anketi.
6. Ögel K., Taner, S., Yılmazçetin, C. (2003), Ergenlerde Madde Kullanım Bozukluklarına Yaklaşım Kılavuzu, İstanbul, IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
7. Ögel, K. ve diğerleri (2004), Madde Kullanan Ergenler için Aile Eğitim Kılavuzu, İstanbul, Çematem.
8. Özdemir, O. (2010), Ailelerin Danışmanlık, Rehberlik ve Eğitim Gereksinimlerinin Karşlanması, .A. Cavkaytar (Ed.), Özel Eğitimde Aile Eğitimi ve Rehberliği içinden. (164-193), Ankara, Maya akademi.

1.2. MADDE BAĞIMLILIĞI SÜRECİNDE AİLENİN ROLÜ

Dr. Öğr. Üyesi Hasan Hüseyin TAYLAN

Giriş

Bağımlılık sorununun doğru bir şekilde tespiti için biyo-psiko ve sosyal nedenlerinin ve birey ve toplumda yol açtığı etkilerinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bunu yaparken sosyal çevre faktörünün dikkate alınması önemli bir kriterdir (Başkurt, 2003). Madde kullanımına sürükleyen sosyal çevre (sosyolojik) faktörlerinden en önemlisi olan aile faktörünün ayrıca ele alınması gerekmektedir.

Madde kullanımı ya da bağımlılığı ile aile ilişkisi dört bağlamda ele alınabilir. İlki, madde kullanımına sürükleyen en temel sebeplerden ailenin rolünün incelenmesidir. İkincisi, madde kullanımı sürecinde, ailenin maddeyi kullanana yaklaşımının boyutlarıdır. Üçüncüsü, madde bağımlısının tedavi sürecinde ve tedavi sonrasında ailenin yardımının ele alınmasıdır. Dördüncüsü ise madde bağımlılığının aile içi ilişkilere, ailenin diğer üyelerine etkilerinin incelenmesidir.

Madde bağımlılığı ve aile ilişkisinde makalemizin kapsamı, maddeye başlama neden olan sosyolojik faktörlerden ailenin rolü, madde kullanma ve bağımlılık sürecinde ailenin rolü ve madde bağımlılığının aile üzerindeki etkileri içeriğiyle sınırlanmıştır.

1.2.1. Madde Bağımlılığının Nedenleri

Madde kullanımına başlama nedenleri, kişilere göre değişse bile, bir takım ortak noktalar bulunmaktadır. Bunlar; merak, en yakın arkadaşların kullanması, akran baskısı, madde kullanan bir grubun üyesi olmak, yetişkinlerin model alınması ve eğlenceli bulmak gibi hususlardır. Ebeveynlerin çocukların madde kullanmasıyla ilgili sürekli otoriter bir biçimde davranmaları da madde kullanımını sürdürmede bazen önemli bir neden olabilmektedir. Çünkü bu türden yaklaşımlar, çocuklarda merak duygusunu güdülemekte ya da tepki oluşturabilmektedir. Diğer taraftan, ergenlik döneminin özellikleri arasında bulunan benmerkezci anlayışın bir tezahürü olarak dikkat çekme, saygınlık kazanma, otoriteden öç alma gibi yaklaşımlar da madde kullanmaya başlama açısından etkili olabilmektedir.

Maddeye başlamada ailenin etkisi üçüncü olarak, aile büyüklerinin ya da anne-babanın madde kullanıyor olması, aynı zamanda çocuklarının da gelecekte benzer bir sorun yaşamasına neden olabileceği değerlendirilmiştir.

Madde kullanımının ve bağımlılığının aile üzerindeki etkisi ise kabaca dört başlık altında ele alınmıştır. Madde kullanımı ve bağımlılığının aile içinde aile üyeleri üzerindeki psiko-sosyal etkisi (ki aile içi sorunlar, eşler arası ilişkilerin bozulması, ebeveyn-çocuk ilişkilerinin bozulması bu kapsamda değerlendirilmiştir). İkincisi, üyelerinden herhangi birinin madde kullanımı ve bağımlılığının aile ekonomisine olumsuz etkisidir. Üçüncüsü, aile üyelerinin ve toplumun sağlığına kısaca halk sağlığına etkisidir. Dördüncüsü ise ailenin diğer ailelere ve dolayısıyla sosyal yaşama etkileridir.

Kaynakça

1. Aile Araştırmaları Kurumu (1997). *Uyuşturucu Madde Kullanımının Aile Üstüne Etkisi*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayını.
2. Aksoy, A. (2006). *Lise Öğrencilerinde Kendine Zarar Verme İstismar ve Madde Kullanımı Davranışlarının İncelenmesi*. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uygulamalı Psikoloji Bölümü, İstanbul.
3. Başkurt, İ. (2003). Gençlik, Madde Bağımlılığı ve Korunma Yolları. *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 8, Yıl: 2003.
4. Çetin, Y. (2013). *Madde Bağımlılığı ve Yalova Ölçeğinde Madde Bağımlılığı Algısı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova.
5. Doğan, Y.B. (1996). *Alkol Bağımlılığı: Aile ve Aileye Müdahale*, İzmir, Ege Psikiyatri Sürekli Yayınları.
6. Ekşi, A. (1999). *Ben Hasta Değilim*. İstanbul: Nobel Tıp Kitapevi.
7. Evren, C. (2004). Alkol/Madde Kullanım Bozukluğunda Kişilik Bozukluğu Ek Tanısı: Bir Gözden Geçirme. *Klinik Psikiyatri*, 7: 111-119.
8. Genç, Y. ve Seyyar, A. (2010). *Sosyal Hizmet Terimleri (Ansiklopedik "Sosyal Pedagojik Çalışma" Sözlüğü)*. Sakarya: Sakarya Kitabevi.
9. Genç, Y., Taylan, H. H. ve Keskin, Y. M. (2017). Sakarya'daki Liselerde Madde Kullanımını Etkileyen Demografik Faktörler. *International Journal of Social Science*, 57, 457-470.
10. Kasatura, İ. (1995). *Alkol ve Arkadaşları Kitabı*, İstanbul, Sistem Yayıncılık.
11. Köknel, Ö. (1998). *Bağımlılık- Alkol ve Madde Bağımlılığı*. Altın Kitaplar, İstanbul.
12. Newcomb, M. D., ve Felix-Ortiz, M. (1992). Multiple Protective and Risk Factors for Drug Use and Abuse: Cross-Sectional and Prospective Findings. *Journal of Personality and Social Psychology*, 63 (2), 280-296.
13. Ögel, K. (2002). *Bağımlılığı Önleme: Anne-Babalar Öğretmenler için Kılavuz*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
14. Ögel, K. (2010). *Sigara, Alkol ve Madde Kullanım Bozuklukları: Tanı, Tedavi ve Önleme*. İstanbul:Yeniden Yayınları.

15. Ögel, K., (2001). İnsan, Yaşam ve Bağımlılık (Tartışmalar ve Gerçekler), İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
16. Ögel, K., Çorapçıoğlu, A., Sır, A., Tamara, M., Tot, İ. (2004). Dokuz İlde İlk ve Ortaöğretim Öğrencilerinde Tütün, Alkol ve Madde Kullanım Yaygınlığı. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 15(2), 112-118.
17. Ögel, K., Taner, S., Tosun, M., Gürol, D.T. ve Liman, O. (2005). Yatarak Tedavi Gören Ergen Uçucu Madde Kullanıcılarında Madde Kullanım Özellikleri: Cinsiyet ve Yaşadığı Yere Göre Karşılaştırma, *Bağımlılık Dergisi*, 6 (2):76-83.
18. Şahin, M. (2007). *Madde Bağımlılığı Konusunda Türkiye’de Yapılmış Olan Lisansüstü Tezler Üzerine Bir Değerlendirme*. Tezsiz Yüksek Lisans Dönem Projesi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
19. Tamar, D., Ögel, K. ve Çakmak, D. (2008). *Ergenlik Döneminde Madde Kullanımı*. Ege Psikiyatri Sürekli Yayınları, 2 (4):502-519.
20. Tamar, M., (1997). *Ergenlerde Aileye Yaklaşım*. İzmir, Ege Psikiyatri Sürekli Yayınları.
21. TUBİM (2008). *Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadele Türkiye Raporu*, Ankara, Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi.
22. TUBİM (2009). *Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık İle Mücadele 2009 Yılı Ulusal Raporu*. Ankara: İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı.
23. Tuncer, L. (2007). *Cumhuriyet Döneminden Bugüne Madde Bağımlılığı İle Mücadelede İç Güvenlik ve Millî Ahlak Faktörlerinin Yeri ve Önemi Üzerine Bir Deneme (Elâzığ Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
24. Türker, K. (2016), *Ergenlerde Madde Kullanımına Neden Olan Psiko-sosyal Faktörlerin İncelenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
25. Ünal, M. (1991). Madde Bağımlılığı ve Alkolizmde Aile. *Aile ve Toplum*. 1, 1, 2.
26. Yanardağ, A.N. (1995). *Alkol Bağımlılığının Eşler Üzerine Etkileri*. Uzmanlık Tezi, İstanbul.
27. Yıldırım, E. (2008), *Uyuşturucu Kullanımının Sosyolojik Boyutu Uyuşturucuya Yönelik Talep Azaltımı*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
28. Yüncü, Z. ve Savaş, H. A., (2007). Madde Kullanım Bozukluklarında Genetik: Bir Gözden Geçirme. *Bağımlılık Dergisi*, 8 (3):146-152.

1.3. MADDE BAĞIMLILIĞININ TEDAVİSİ SONRASINDA AİLENİN ROLÜ

Dr. Hülya Aksakal KUC

Giriş

Aile toplumun temel taşıdır. Kişinin dünyaya gözünü açtığı andan ölünceye kadar geçen süreçte en çok etkilendiği çevre ailedir. Aile, kişinin hayata hazırlanıldığı, toplumda karşılaşılabileceği veya yaşayabileceği tüm duygu ve davranışları tecrübe ederek öğrendiği, insan ilişkilerini ilk deneyimlediği kurumdur. Aile kişinin birincil ilişkilerini geliştirdiği ve bilişsel-davranışsal tutumlarını edindiği ayrıca kişinin güvenlik, sevgi, saygı, ait olma ve paylaşma gibi psikolojik gereksinimlerinin de en iyi karşılandığı yerdir. Kişinin ailede kazandığı tutumlar, roller ve temel alışkanlıklar onun toplumsal etkileşimini ve ikincil gruplara katılım biçimini belirler.

Aile, çocuğun tüm gelişiminde önemli bir çatı oluşturur. Çünkü aile, çocuğa sağladığı çevre ile hem ahlak ve kültürel değerlerin verildiği hem de çocuğun gelişen kişiliğinin dengeye oturabilmesi için gerekli olan şefkat ve güvenin sağlandığı bir sığınaktır (Bozkurt, 2015: 55). Bütün sosyologlar, psikologlar ve eğitimciler, ailenin çocukların bakımı, gelişimi, eğitimi ve sosyalleşmesi için elzem olduğunu belirtmektedirler. Şu halde, aile, bedensel ve ruhsal açıdan insanların sağlıklı veya sağlıksız yetiştirilmesinde en önemli faktör olmaktadır (Başkurt, 2012: 88).

Çocuğun dünyaya geldikten sonra anne ve babası ile olan ilişkisi onun ruhsal gelişimini belirleyici en önemli unsurdur. Çocuk, uygun olmayan anne ve baba tutumları içerisinde yetiştirilir, eğitilir ve büyürse çocukta bağımlı ilişkiler meydana gelir. Anne-baba ve çocuk ilişkisi koruyucu ve bağımlı tutumlar ya da otoriter ve reddedici tutumlar şeklinde sürdürülürse, çocuğun doğumundan itibaren bireyselleşme süreci yani bağımsızlaşması sekteye uğrar ve güven içerisinde devam etmeyen anne-baba çocuk ilişkisi çocukların bağımlı bir kişi olmalarına neden olur.

Yapılan araştırmalar, anne babaların çocuklarına karşı gösterdiği tutum ve davranışların, onların olumlu ya da olumsuz karakter, kişilik ve kimlik sahibi olmalarında en önemli etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Olumsuz kimlik sahibi olmanın ilk ve en önemli durağı, bu nedenle ailedir (Bozkurt, 2015: 63). Aile

Kaynakça

1. Avcı, M. (2014). Çocuklarda Madde Bağımlılığı ve Suçlu Davranışlara Yönelim (Ed. E. Ertekin). *VI. Aile Şurası Komisyon Raporları ve Bildirileri Kitabı*. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 137-151, Ankara.
2. Başkurt, İ. (2012). *Gençlik, Madde Bağımlılığı ve Korunma Yolları (Psiko-Sosyal Bir Yaklaşım)*, Darulfunun İlahiyat (eski adı: İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi), 0 (8), Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/iuilah/issue/972/10954>, Erş. Trh. 05/05/2018.
3. Bircan, S. ve Erden, G. (2011). Madde Bağımlılığı: Aile İle İlgili Olası Risk Faktörleri, Algılanan Ebeveyn Kabul-Reddi ve Çocuk Yetiştirme Stilleri. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 18 (3).
4. Bozkurt, O. (2015). *Madde Bağımlısı Bireylerin Bağımlılık Süreçlerinde Ailenin Etkisi*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
5. Erbay, E., Oğuz, N., Yıldırım, B. ve Fırat E. (2016). Alkol ve Madde Bağımlılığı Olan Bireylerin Başa Çıkma Tutumları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 20, 3, 597-609.
6. Erci, B. (1999). *Lise Öğrencilerinde Madde Bağımlılığı ve Etkileyen Ailesel Faktörler*, Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokul Dergisi, Cilt:2, Sayı:1.
7. Ersöğütçü, F. (2015). *Madde Bağımlılığı Tanısı Almış Bireylerde Sosyal İşlevsellik ve Benlik Saygısı*, Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
8. Gökçearslan Çifci, E. ve Uluocak Polat, G. (2011). *Madde Bağımlılığı ve Aile: Almanya’da Bir Bağımlılık Rehabilitasyon Programından Yararlanan Ergenlerin Aile Yaşantıları Üzerine Bir Araştırma*, C. Doğuş, (Ed), 3. Uluslararası Risk Altında ve Korunması Gereken Çocuklar Sempozyumu, Madde Bağımlılığı, Asayiş Daire Başkanlığı Yayınları, Risk Altında ve Korunması Gereken Çocuklar: 3 (1), 393-412.
9. Gürol, T. (2008). *Madde Bağımlılığı Açısından Riskli Adolesanlar*, İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri, Adolesan Sağlığı II, Sempozyum Dizisi, No:63:65-68
10. İlden Koçkar, A. (2015). *Disiplinlerarası ve Ceza Hukuku Boyutlarıyla Uyuşturucu Madde Bağımlılığı ve Ticaretiyle Mücadele*, H. Sınar, (Ed.), Madde Bağımlılığı ile Başa Çıkmada Psikososyal Yöntemler (15-24).1. Baskı, Lale Yayıncılık.
11. İşmen Gazioğlu, E. ve Çanel, A. N. (2018). UNODC Madde Bağımlılığını Önlemede Aile Beceri Eğitimi Programları Uygulama Rehberi “Türkiye’nin İhtiyaçları Açısından İncelenmesi”. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*. 5 (2), 1-39.
13. Küçükşen, K., Şener M. M., Tekin, H. H. ve Demirel, B. (2016). Madde Bağımlısı Bireylerde Aile İşlevselliği ve Sosyal Destek Algısı. *The Journal of Academic Social Science Studies*, Number: 53 , 199-212, Winter II .
14. Melanhoğlu, D. (2012). Dinleme Becerisinin Geliştirilmesinde Ailenin Rolü. *Sosyal Politika Çalışmaları*, Yıl: 12 Cilt: 7 Sayı: 29 Temmuz-Aralık, ISSN: 1303-0256.
15. Mutlu, E., Çetin, M. K. ve Saçaklı, G. (2013), *Uyuşturucu Madde Bağımlılığı Tedavisi*, EMC-DDA 2013 Ulusal Raporu (2012 Verileri) Reitox Ulusal Temas Noktası, <http://www.sck.gov.tr/oecd/2013%20Türkiye%20Uyuşturucu%20Raporu.pdf>, Erş. Trh. 05/05/2018.
16. Ögel, K. (2010), *Sigara, Alkol ve Madde Kullanım bozuklukları: Tanı, Tedavi ve Önleme*, Yeniden Yayınları. İstanbul, <http://www.ogelk.net/makale/112-kisisel-kitaplarim-bagimlilik-temel-kitabi.html>, Erş. Trh. 05/05/2018.

17. Ögel, K. (2001), *İnsan, Yaşam ve Bağımlılık Tartışmalar ve Gerekeçeler*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
18. Ögel, K. ve Erol, B. (2005). *Çocuklarda Sigara Alkol ve Madde Bağımlılığı*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
19. Ögel, K. *Madde Kullanımı ve Bağımlılığın Nedenleri*, <http://www.ogelk.net/Dosyadepo/ctyoloji.pdf>,Erş. Trh. 05/05/2018.
20. Ögel, K. (2005). Madde Kullanım Bozuklukları Epidemiyolojisi. *Türkiye Klinikleri J Int Med Sci*, 1: 61-64.
21. Ögel, K. (2010). *Sigara, Alkol ve Madde Kullanım bozuklukları: Tanı, Tedavi ve Önleme*. İstanbul:Yeniden Yayınları
22. Öngel Atar, A., Yalçın, Ö., Uygun, E., Çiftçi Demirci, A. ve Erdoğan, A. (2016). Madde Kullanım Bozukluğu Olan Ergenlerde Aile İşlevlerinin, Çift Uyumunun ve Anne Baba Tutumunun Değerlendirilmesi. *Arch Neuropsychiatr*, 53: 38-44.
23. Özgüven, İ. E. (1980). *Görüşme İlke ve Teknikleri*. Ankara: Pdrem Yayınları.
24. Öztürk, Y. M.,Kırloğlu, M. ve Kırac, R. (2015). *Alkol ve Madde Bağımlılığında Risk Faktörleri*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, Cilt:18 Sayı:2 ss.97-118 Makale Gönderim Tarihi: 05/01/2016 - Kabul Tarihi: 11/01/2016.
25. Polat, G. (2014). Madde Bağımlılığı Tedavisinde Sosyal Hizmet Mesleği. *Okmeydanı Tıp Dergisi* 30 (2), 143-148.
26. Sağkal, T. ve Gürken, A. (2010). İzmir ve Manisa’da Madde Bağımlılarına Uygulanan İki Farklı Klinik Tedavi Programının Öğrenilmiş Güçlülüğe Etkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, DEUHYO ED, 3 (3), 109-116
27. Savaşan, A., Engin, E. ve Ayakdaş, D. (2013). Bir Amatem Kliniğinden Taburcu Olan Bağımlı Hastaların Yaşam Tarzı Değişiklikleri ve Nüks Durumları, *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 4 (2), 75-7976.
28. Şimşek, N. (2010). Madde Kullanım Bozukluğu Olan Birey ve Ailesinin Hemşirelik Bakımı. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*,1(2):96-9998.
29. Tamar, D., Ögel, K. ve Çakmak, D. (1997). *Uyuşturucu Madde Kullanımının Aile Üstüne Etkisi*. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Bilim Serisi,99.
30. Tamar Gürol, D. (2008), *Madde Bağımlılığı Açısından Riskli Adolesanlar*. İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri, Sempozyum Dizisi,No:63, Mart, 65-68.
31. Ünal, M. (1991). Madde Bağımlılığı ve Alkolizmde Aile. *Aile ve Toplum*, 1, 1, 2.
32. Yaman, Ö. M. (2014). Uyuşturucu Madde Bağımlısı Gençlerin Aile İçi İlişkilere Yönelik Görüşleri: Esenler-Bağcılar Örneği, *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 1(1), 99-132.
33. Yılmaz, A., Can, Y., Bozkurt, M. ve Evren C. (2014). *Alkol ve Madde Bağımlılığında Remisyon ve Depreşme*. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 6 (3), 243-256.
34. Yılmaz, N. (2015). *Alkol ve Madde Bağımlılığı: Bireysel ve Toplumsal Sonuçlar*. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
35. Yüncü, Z., Kesebir, S., Özbaran, B., Çelik, Y. ve Aydın, C. (2009). Madde Kullanım Bozukluğu Olan Ergenlerin Ebeveynlerinde Psikopatoloji ve Mizaç: Kontrollü Bir Çalışma, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20 (1), 5-13.

DAVRANIŞÇI TERAPİ VE AİLE

Doç. Dr. Ahmet YIKMIŞ

2.1. Davranışçı Yaklaşım

İnsan davranışlarının altında yatan temel nedenleri bulmak için farklı yaklaşımlar ortaya atılmış ve bu konuda farklı görüşler benimsenmiştir. Davranışçı yaklaşım da kişiliği öğrenme perspektifi ile açıklayan bir kuramdır. Davranışçı yaklaşımın temelleri 1849-1936 yılları arasında Pavlov, 1874-1949 yılları arasında Thorndike ve 1878-1958 yılları arasında Watson'un yaptığı araştırmalarla atılmıştır (Şafak, 2014). Davranışçılar öğrenmeyi uyarıcı ile davranış arasında bağ kurma süreci olarak tanımlamakta ve her tür davranışın pekiştirme yoluyla kazanılacağı ya da değiştirileceğini savunmaktadırlar. Davranışçı yaklaşımda davranışlar gözlenebilir ve ölçülebilir olmalıdır (Aksoy, 2015; Şafak, 2014) ve nesnel yöntemlerle gözlenemeyen ve ölçülemeyen her tür içsel fonksiyon yerine organizmanın davranışlarıyla ilgilenilmesi gerektiği savunulmaktadır. Davranışçı yaklaşıma göre, insan davranışlarının tümü öğrenilmiştir. Davranışçı yaklaşımdaki en popüler iki kuram klasik koşullanma ve edimsel koşullanmadır.

2.2. Uygulamalı Davranış Analizi

Davranış; herhangi bir uyarana karşısında kişinin çevreyle etkileşimi sonucu kişide ve çevresinde oluşan gözlenebilir ve ölçülebilir tepkilerdir (Şafak, 2014). Davranışları üç grupta toplayabiliriz; doğrudan gözlenebilen davranışlar, dolaylı olarak gözlenebilen davranışlar ve sinir sistemi nedeniyle meydana gelen davranışlar. Uygulamalı davranış analizi doğrudan gözlemlenebilen davranışlar üzerinde yoğunlaşmakta ve davranış öncesi ve sonrasına odaklanmaktadır. Uygulamalı davranış analizi (UDA), edimsel koşullanma kuramına göre davranış ilkelelerini kullanarak, toplumsal açıdan önemli davranışları değiştirmeyi amaçlayan

ları birinci tür ceza ve ikinci tür ceza olmak üzere iki şekilde uygulanmaktadır. Birinci tür ceza, uygun olmayan davranışın ardından ortama hoşça gitmeyen bir uyarının sunulması ise uygun olmayan davranışın oluşum sıklık ya da süresinin azalması iken, ikinci tür ceza ise uygun olmayan davranışın ardından hoşça giden uyarının geri çekilmesi ile davranışın ileride oluşum sıklık ve süresinin azalması şeklinde uygulanmaktadır (Kurt, 2012).

Sonuç

Davranışçılar; davranışın sosyal çevre içerisinde değil, doğal çevre dahilinde incelenmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Dolayısıyla, davranışçı yaklaşımın temellerine dayanan uygulamalı davranış analizinde de davranışın çevre ile ilgili gözlemlenebilir ilişkisi üzerine odaklanılmıştır. Uygulamalı davranış analizi hem davranış artırma hem de davranış azaltmada başarılı bir şekilde uygulanabilmektedir.

Uygulamalı davranış analizinde öncelikli olarak hedef olarak kabul edilen davranış gözlenebilir ve ölçülebilir bir şekilde ifade edilmelidir. Davranış gözlemlenip davranış öncesi ve sonrasında meydana gelen uyarılar belirlendikten sonra davranış açık ve net bir şekilde ortaya konulmakta ve davranışa zemin hazırlayan her tür durum tespit edilmektedir. Davranışa zemin hazırlayan ön uyarılar belirlendiğinde, problem davranışın oluşumunu engellemek için müdahale edilip davranış önleme çalışmalarına gidilmektedir. Önleme çalışmaları ile sonuç alınamayan davranışlar, davranış azaltma tekniklerinin en ılımlısından en az ılımlı olanına doğru kullanılmasıyla ortadan kaldırılabılır.

Kaynakça

1. Aksoy, V. (2015), *Uygulamalı Davranış Analizi* (3-19), Kaynaştırma Eğitiminde Uygulamalı Davranış analizi (Odluyurt, S. Ed.), Eğiten Kitap, Ankara.
2. Babayiğit, Ö., ve Erkuş, B. (2017), *Sınıf Öğretmenlerinin Derslerde Kullandıkları Pekiştiriciler ve Cezaların Etkililiği*, Kastamonu Education Journal, 25(2).
3. Can, Ş. (2011), *Öğretme-Öğrenmede İpuçları ve Pekiştiricilerin Rolü*, Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi, 1(14).
4. Erbaş, D. (2002), *Problem Davranışların Azaltılmasında Olumlu Davranışsal Destek Planı Hazırlama*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 3(02).
5. Erbaş, D. (2005), *Olumlu Davranışsal Destek*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 6(01).
6. Güleç-Aslan, Y. (2014), *Bir Vaka Sunumu: Otizm İçin Risk Taşıyan Bir Çocukta Uygulamalı Davranış Analizine Dayalı Eğitim*, International Journal of Early Childhood Special Education, 3(2), 129-147.

7. Kurt, O. (2012), *Davranış Artırma ve Azaltma Yöntemleri*, Eğitim ve Davranış Bilimlerinde Tek Denekli Araştırmalar (Tekin-İftar, E. Ed.), Türk Psikologlar Derneği Yayınları, No:38, (41-55), Ankara.
8. Özyürek, M. (2010), *Problem Davranışları Değiştirme* (5. Baskı), Kök Yayıncılık, Ankara.
9. Tekin-İftar, E. ve Kırcaali-İftar, G. (2006), *Özel Eğitimde Yanlızsız Öğretim Yöntemleri*, (3. Baskı), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
10. Sucuoğlu, B. (2014). *Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların Problem Davranışlarının Azaltılması* (181-235), Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar ve Eğitimleri (3. Baskı) (Tekin-İftar, E. Ed.), Vize Basın Yayın, Ankara.
11. Şafak, P. (2014), *Davranışçı Öğrenme Kuramı (27-44)*, Öğrenme Öğretme Kuram ve Yaklaşımları (3. Baskı), (Büyükalın-Filiz, S. Ed.), Pegem Akademi, Ankara.
12. Şirin, N. (2014), *Hedef Davranış Belirleme ve Tanımlama (43-97)*, Uygulamalı Davranış Analizi (Tekin-İftar, Ed.), Vize Yayıncılık, Ankara.
13. Yücesoy-Özkan, Ş. (2015), *Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylerde Davranış Yönetimi (173-213)*, Otizm Spektrum Bozukluğu (Cavkaytar, A. Ed.), T.C. Aile ve sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü.

ANNE BABA EĞİTİMİ

Arş. Gör. Fatmanur ALSANCAK

Arş. Gör. Hüseyin Zahid KARA

Arş. Gör. Hülya YILDIZ

Aile, biyolojik veya psikolojik bağları ile arasında tarihsel, duygusal ve ekonomik bir birliktelik olan ve kendilerini aynı evin üyeleri olarak hisseden bireylerin oluşturduğu birlikteliktir (Gövebakan ve Duyan, 2015). Bireyin var olduğu andan itibaren fiziksel, zihinsel, sosyal ve ahlaki açılardan beklenen yeterliliğe ulaşması için en işlevsel ve vazgeçilmez kurum ailedir. Bireyi en son terk edecek kişiler annesi, babası ve kardeşleridir. Problemleriyle baş etmekte zorlanan bireyi; patronu, arkadaşı, akrabaları hayatlarından uzaklaştırabilirler. Ancak ailenin bir ferdi bünyesinden uzaklaştırması daha zor gerçekleşmektedir.

Aile fertlerinden birinin yaşadığı sorun, ailedeki bütün bireylerin yaşam dengelerini değişime uğratabilir. Sorunların ağırlık derecesi, aile yapısını ve aile içi görev dağılımını etkileyip değiştirme potansiyeline sahiptir. Madde kullanımı, bir ailenin yaşayabileceği en ağır sorunlardan biridir. Ünal'ın (1991) belirttiğine göre; esrar, LSD, eroin kullanan kişilerin aileleri, geleneksel aile yapısının dışında çarpık bir yaşam sürmektedirler.

2016 Dünya Uyuşturucu Raporu'na göre, yetişkin nüfusun yaklaşık %5'i, bir başka deyişle 15-64 yaşları arasındaki yaklaşık 250 milyon kişinin 2014 yılında en az bir uyuşturucu madde kullandığı görülmektedir. Türkiye genelinde 2016 yılında toplam 81.222 uyuşturucu olayı meydana gelmiştir. Bu olaylara katılan şüpheli sayısı da 114.276 olarak tespit edilmiştir (Türkiye Uyuşturucu Raporu,2017).

Alkol ve madde bağımlılığı kişilere, ailesine, sosyal çevresine ve topluma zarar veren önemli bir halk sağlığı sorunudur. Kişilerde neden olduğu ağır ruhsal ve bedensel hastalıkların yanı sıra kişiler arası ilişkilerin bozulmasında, aile içi çatışma ve gerginliklerin artmasında, boşanmada, çocukların olumsuz yönde et-

Madde kullanım bozukluklarında bilişsel davranışçı terapi (BDT), hastaların zararlı ve bağımlılık yapan maddelerden korunma ile ilgili hedeflerine ve yeni yaşam becerileri edinmelerine yardım etmeyi hedeflemektedir. Bu süreçte aile en işlevsel faktördür. Bu nedenle anne-baba eğitimleri, madde bağımlılığının rehabilitasyonunda döngüsel olan sorunu çözmek için ailenin olumlu rolünü harekete geçiren sistematik eğitimlerdir.

Sonuç

Madde bağımlılığının tedavisinde ve madde bağımlılığının yol açtığı farklı sorunların çözümünde ailelere önemli roller düşmektedir. Ebeveynlerin madde bağımlısı bireye nasıl yaklaşması ve nelere dikkat etmesi gerektiğiyle ilgili bilgi ve bilinç sahibi olması gerekmektedir. Özellikle madde kullanan çocuklarla sürdürülen iletişimin davranışçı yaklaşımın ortaya koyduğu dinamiklerce şekillendirilmesi, ailelerin ebeveyn eğitim programlarına tabi tutulması yoluyla sağlanmaktadır. Böylece ailelerin çocuklarıyla olan ilişkileri güçlendirilirken yanlış davranış kalıplarının değiştirilmesi de sağlanmaktadır.

Anne babaların aktif rol aldığı davranışçı yaklaşımın dışında, bilişsel-davranışçı yaklaşıma dayalı karma yöntemler de işlevsel olmaktadır. Başvurulan her bir metot aile bireylerinin içinde buldukları durumu doğru şekilde tanımlayıp sağlıklı iletişim kanallarıyla istenen değişiklik ve sonuçların elde edilmesine yönelik yol haritası oluşturmaktadır. Böylece madde bağımlılığı sorununun çözümünde ebeveynlerin aktif rol alması için eğitilmesi, bir çözüm aracı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kaynakça

1. Akkoyunlu, S. ve Türkçapar, M. H. (2013). Bir Teknik: Alternatif Düşünce Oluşturulması. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*, 2, 57.
2. Aydın, A. (2014). Kaygı Bozukluğu Olan Çocuklar için Bilişsel Davranışçı Terapide Anne Babaların Tedaviye Katılımı. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 25(3):183.
3. Bircan, S. ve Erden, G.(2011). Madde Bağımlılığı: Aile İle İlgili Olası Risk Faktörleri, Algılanan Ebeveyn Kabul-Reddi Ve Çocuk Yetiştirme Stilleri. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 18 (3).
4. Gövebakan, R. ve Duyan, V. (2015). *Madde Bağımlılığı ve Aile*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
5. Kesici, Ş. Mert, A., Girgin Büyükbayraktar, Ç. ve İlgün, E. (2017). *Aile Terapisinde Kullanılan Teknikler* (5. Baskı). Ankara: Nobel Yayınları.
6. Kolay Akfert, S., Çakıcı ,S. ve Çakıcı, M. (2009). Üniversite Öğrencilerinde Sigara-Alkol Kullanımı ve Aile Sorunları ile İlişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 10,41.
7. Mathtys, W. and Lochman, J. E. (2016). *Behavioral Parent Training. In Oppositional Defiant*

- Disorder and Conduct Disorder in Childhood* (eds W. Matthys and J. E. Lochman).
8. Ögel, K. ve Aksoy, A. (2007). Tutuklu ve Hükümlü Ergenlerde Madde Kullanımı. *Bağımlılık Dergisi*, 8:15.
 9. Pehlivan, H. (2014). Bilişsel Davranışçı Yaklaşım Temelli Psiko-Eğitim Programının Anneler Üzerindeki Etkililiğinin İncelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, (15) 1: 338-337.
 10. Serketich, W. J., ve Dumas, J. E. (1996). The effectiveness of behavioral parent training to modify antisocial behavior in children: A meta-analysis. *Behavior Therapy*, 27(2), 171-186.
 11. Steven W. E., Julie S. O., and Nora B. (2013). Evidence-Based Psychosocial Treatments for Children and Adolescents with Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 43, (4), 527-551.
 12. Tezel Şahin, F. ve Cevher Kalburan, N. (2009). Aile Eğitim Programları ve Etkililiği: Dünyada Neler Uygulanıyor, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(25).
 13. Türkçapar, M. H. ve Akkoyunlu, S. (2012), *Bir Teknik Sokratik Sorgulama-Yönlendirilmiş Keşif. Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*, 16-20.
 14. Türkiye Uyuşturucu Raporu, 2017
 15. <https://anxietyandbehaviornj.com/behavioral-parent-training-bpt/> Erişim tarihi: 10.07.2018
 16. <http://www.chadd.org/Understanding-ADHD/For-Parents-Caregivers/Treatment-Overview/Psychosocial-Treatments/Parent-Training-and-Education.aspx> Erişim tarihi: 04.07.2018
 17. <https://slideplayer.biz.tr/slide/1898859/>, Erişim tarihi: 04.07.2018.
 18. Ünal, M. (1991). Madde Bağımlılığı ve Alkolizmde Aile. *Aile ve Toplum Dergisi*, 1(2).

İLETİŞİM VE AİLE

Dr. Öğr. Üyesi Orhan CURAOĞLU

Giriş

İnsanlar arasındaki bilgi alışverişine ve haberleşme aracına iletişim denir. İletişim “communication”, kelimesinin Latince “communis” kelimesinden türetilmiştir. Ortak anlamına gelen comminnum sözcüğü “communication” şeklinde İngilizce literatüre girmiştir. Kavramdaki özellik, iletişim kurulabilmesi için ortak özelliklerin, anlamların, kavramların ve sembollerin önemine işaret eder. İletişim, bu yaklaşımdan yola çıkarak iletiyi bir kanaldan alıcıya ileten ve ardından verilen zaman çerçevesinde bir mesaj veya sinyal şeklinde geri bildirim veren, gönderenin fikirlerini kavramsallaştırmasıyla başlayan dinamik bir süreç olarak tanımlanmıştır. Bir süreç olarak iletişim; insanlar arasında bilgi, duygu, vb. olguların ortak sembollerle gönderilmesi ve alınması olarak da tanımlanabilir. Literatürde yüzlerce iletişim tanımı yapılmış olduğunu görmekteyiz. 1969 yılında, Wisconsin Üniversitesi’nden Dr. Frank E. X. Dance, ortada bulunan kaos hakkında biraz bilgi vermek için bir çalışma yaparak 1970 yılında onlarca yayınlanmış iletişim tanımını incelemiş ve kavramsal benzerliklere dayanarak üç ana kategori belirlemiştir. Bu analiz sonucunda Dance (1970), herkes için kapsamlı bir tanımla ortaya çıktı. Dance (1970) ‘e göre iletişim, “... başkalarını anladığımız ve daha sonra onların anlayacağı bir süreçtir. Bu süreç dinamik, toplam duruma tepki olarak sürekli değişiyor”.

İnsanların bir arada yaşaması sosyal bir varlık olmasındandır. Bunu sağlayan en önemli unsurlardan birisi iletişimdir. İnsanların arasında güçlü bir bağ oluşması için başarılı ve yeterli bir iletişim olması gereklidir. Diğer bir anlayış ise iletişimin ortaya çıkmasını, bireyler arasındaki sorunların ortaya çıkması nedeniyle oluştuğu şeklinde açıklamaktadır.

Kaynakça

1. Adler, R., and Towne, N. (1978). *Looking out/looking in (2nd ed.)*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
2. Albion, P. R. (2008). Web 2.0 İn Teacher Education: Two İmperatives For Action. *Computers in the Schools*, 25(3-4), 181-198.
3. Anderson, R. and Ross, V. (2002). *Questions Of Communication: A Practical Introduction To Theory (3rd Ed.)*. Boston, MA: Bedford/ St. Martins.
4. Center for Substance Abuse Treatment (2004). *Substance Abuse Treatment and Family Therapy*. Rockville (MD): Substance Abuse and Mental Health Services Administration.
5. Çetinkaya, B. (2010). *Kişilerarası İlişkiler ve İletişimde Kendini Açma*. Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim (Ed: A. Kaya) Ankara: Pegem Akademi.
6. Dance, F.E.X. (1970). The Concept of Communication. *The Journal of Communication*, Vol 20, 201-210.
7. Dance, F.E.X. (1984). What İs Communication?: Nailing Jello To The Wall. *Association of Communication Administration Bulletin*, 4-7.
8. DeVito, A. J. (1988), *Human Communication*. New York: Harper ve Row.
9. Eurostat (2018). *Being Young in Europe Today (2015 ed.)*.
10. Fahser-Herro, D. and Steinkuehler, C. (2009). Web 2.0 Literacy And Secondary Teacher Education. *Journal Of Computing in Teacher Education*, 26 (2), 55-62.
11. Flew, T. (2008). *New Media: An Introduction*. Melbourne: Oxford University Press.
12. Franklin, T., ve Van Harmelen, M. (2007). *Web 2.0 For Content For Learning And Teaching in Higher Education*.
13. Kaufmann, P., and Kaufman, E. (1992). "From multiple family therapy to couples therapy" *Therapy of Drug and Alcohol Abuse (2d ed.)*. Boston: Allyn and Bacon, 85-93
14. Lan, Y.-F. and Sie, Y.-S. (2010). Using RSS To Support Mobile Learning Based On Media Richness Theory. *Computers & Education*, 55(2). 723-732.
15. M. Chris Gibbons, Linda Fleisher, Rachel E. Slamon, Sarah Bass, Venk Kandadai and J. Robert Beck (2011). Exploring the Potential of Web 2.0 to Address Health Disparities. *Journal of Health Communication*, 16, 77-89.
16. McClure, E. A., Acquavita, S., Harding, E., & Stitzer, M. (2013). Utilization Of Communication Technology By Patients Enrolled in Substance Abuse Treatment. *Drug and Alcohol Dependence*, 129(1-2), 145-150.
17. McQuail, D. (2005). *McQuail's Mass Communication Theory, 5. Ed*. Londra: Sage Publications.
18. O'Reilly, T. (2005). What İs Web 2.0 Design Patterns and Business Models for the Next Generation of Software. <http://www.oreilly.com/pub/a/web2/archive/what-is-web-20.html>
19. Yüksel, A. H.. (1994). *Bireylerarası İletişime Giriş*. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi ES-BAV Yay.

LİTERATÜR TARAMASI

Arş. Gör. İhsan KUTLU

Giriş

Madde bağımlılığı, önemli bir toplumsal sorun olmakla birlikte bu problemin anlaşılması ve çözülebilmesi için ciddi anlamda çaba sarf edilmektedir. Hemen her ülke ve hatta uluslararası kuruluşlar madde bağımlılığıyla mücadele için alan araştırması yapmakta, çözüm yolları için projeler geliştirmekte, tedavi ve iyileştirme programları uygulamaktadır. Bu kapsamda ulusal ve uluslararası çapta akademik bir literatüre ulaşılmıştır. Bu bölümde Türkiye, Almanya ve İspanya'ya ait madde bağımlılığı literatürüne kısa ve özlü biçimde yer verilecektir. Ayrıca belirtmelidir ki ilgili literatür burada yer verilen kaynaklarla sınırlı değildir. Zaten gün geçtikçe bu literatür genişlemektedir.

Madde bağımlılığıyla ilgili literatürü tematik olarak farklı başlıklara ayırmak mümkün olsa da bu çalışmada genel itibariyle aşağıdaki şekilde bir başlıklandırma yapılmıştır:

- Madde Bağımlılığıyla İlgili Genel Bilgiler, Araştırmalar ve Raporlar
- Madde Bağımlılığı ve Aile
- Madde Bağımlılığında Koruyucu ve Önleyici Çalışmalar
- Madde Bağımlılığında Tedavi ve Rehabilitasyon
- Madde Bağımlılığı ve Psikolojik Özellikler

1.1. Madde Bağımlılığıyla İlgili Genel Bilgiler, Araştırmalar ve Raporlar

Madde bağımlılığı hem ulusal hem de uluslararası düzeyde önemli bir problemdir. Ülkeler bu problemi çözebilmek için çeşitli araştırmalar yapmaktadır. Araştırmalar belli ekiplerin çalışmalarıyla gerçekleştirildiği gibi ulusal düzeyli

Madde bağımlılığı; önlenebilecek ve kişilerin bu bağımlılıktan korunması sağlanabilecek bir olgudur. Kişiler madde bağımlılığına düşmeden bu durumun önlenmesi için konu hakkında bilgili ve bilinçli olmak gereklidir. Literatürde de bununla ilgili çeşitli çalışmalara yer verilmiştir. Bununla beraber tedavi ve rehabilitasyon da sadece sağlık profesyonellerinin konusu değildir. Kamu-özel çeşitli kuruluşlar da dâhil olmak üzere toplum genelinin konu hakkında bilgi sahibi olması için belli çalışmalar yapılması gerekmektedir. Bu bölümde ilgili çalışmalara yer verilmiştir.

Son olarak; psikolojik özellikler madde bağımlılığına yol açabildiği gibi madde bağımlılığı da psikolojik hastalıklara yol açabilir. Bu bölümde çeşitli psikolojik özellikler ve madde bağımlılığı arasındaki ilişki üzerinde yapılmış çalışmalardan bazılarına değinilmiştir.

Kaynakça

1. 2017 Türkiye Uyuşturucu Raporu (2016 Verileri). (2017), Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi, Ankara.
2. Akıncı, H. (2017). Madde Bağımlılığı ve Manevi Destek. Yüksek Lisans Tezi, Yalova Üniversitesi SBE.
3. Álvarez A., Gamella J.F., Parra I., (2017), The legalization of cannabis derivatives in Spain: Hypothesis on a potential emerging market, *Adicciones*, Vol. 29 Núm. 3, 195-206
4. Ateş, K. (2018), Madde Bağımlılarının Sosyal Rehabilitasyonunda Yerel Yönetimlerin Rolü-Bursa İli Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi SBE.
5. Avcı, E. (2017). Madde Bağımlılığı Tedavisini Görmüş Bireylerde Bilişsel Davranışçı Grup Psikoterapisinin Relaps Eğilimi Üzerindeki Etkisinin Sınanması, Doktora Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi SBE.
6. Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezi (2017). Avrupa Uyuşturucu Raporu 2017: Trendler ve Gelişmeler, Avrupa Toplulukları Resmi Yayınlar Bürosu, Lüksemburg.
7. Bababanoğlu, V. (2016). Kamu Politikası Yaklaşımı Çerçevesinde Türkiye'nin Uyuşturucu İle Mücadele Politikalarında Toplumsal Algı, Yüksek Lisans Tezi, Konya, Necmettin Erbakan Üniversitesi SBE.
8. Başkurt, İ. (2003). Gençlik, Madde Bağımlılığı ve Korunma Yolları (Psiko-Sosyal Bir Yaklaşım), İÜ. İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 8.
9. Block, I. und Loeber, S. (2018). Evidenzbasierte Psychotherapie Bei Abhängigkeitserkrankungen., *Der Nervenarzt*. March 2018. Vol. 89. Issue 3. 283-289
10. Demirci, M. (2016). Üniversite Öğrencilerinde Madde Bağımlılığı ve İntihar İlişkisi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi SBE.
11. Duman, N. (2009). Hakkında Denetimli Serbestlik Tedbiri Verilmiş Olan Uyuşturucu Madde Kullanan Hükümlülerde Psikosomatik Düşünce Biçiminin Rorschach Testi İle İncelenmesi, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü.
12. Duyan, V. ve Gövebakan, R. (2015). Madde Bağımlılığı ve Aile, İstanbul, Yeni İnsan Yayınevi.
13. Erbay, E., Oğuz, N., Yıldırım, B. ve Fırat, E. (2016). Alkol ve Madde Bağımlılığı Olan Bireylerin Başa Çıkma Tutumları, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2016 (3), 597-609.

14. Evcin, U. (2016). Önleme Stratejileri Perspektifinden Madde Kullanımı Ve Okul Temelli Örnek Bir Uygulama: Yaşam Becerileri Eğitim Programı, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü.
15. Fink, A. und Hämmig, R. (2007). Drogenabhängigkeit: Geläufige Psychiatrische Probleme, Karger Medical and Scientific Publishers.
16. Koçak, N. (2014). Türkiye’de Uyuşturucu Madde Kullanımını Etkileyen Faktörler, Doktora Tezi. Ankara, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü.
17. Kollmann, P. und Löbmann, R. (2017). Drogenkonsum Unter Studierenden Der Sozialen Arbeit, Prävention Und Gesundheitsförderung, February 2017. Vol. 12. Issue 1. 15–21.
18. Lippmann, E. (2013). Drogenabhängigkeit: Familientherapie Und Prävention: Ein Vergleich Familientherapeutischer Modelle Bei Der Behandlung Drogenabhängiger Jugendlicher Und Vorschläge Für Die Suchtprävention In Der Familie, Springer-Verlag.
19. Ögel, K. (2000). *Bağımlılığı Önleme: Anne Babalar ve Öğretmenler İçin Kılavuz*. İstanbul, IQ Yayınları.
20. Ögel, K. (2002). *Türkiye’de Madde Bağımlılığı (1. Baskı)*, İstanbul, IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
21. Ögel, K. ve Onur, N. (2009). *99 Sayfada Uyuşturucu ve Gençlik*. İstanbul, İş Bankası Kültür Yayınları.
22. Ögel, K. (2010). *Sigara, Alkol ve Madde Kullanım Bozuklukları: Tanı, Tedavi ve Önleme*, İstanbul, Yeniden Yayınları.
23. Ögel, K. (2014). *Bağımlı Aileleri İçin Rehber Kitap: Alkol, Uyuşturucu, Bilgisayar, Sigara ve Diğer Bağımlılıkları Olanların Yakınlarına Bilgiler*, İstanbul, İş Bankası Kültür Yayınları.
24. Polat, G. (2015). Madde Bağımlısı Ergenlerin, Tedavi Sonrası Toplumla Yeniden Bütünleşme Deneyimleri: Nitel Bir Araştırma, *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 2015. 9 (4). 158-169.
25. Rossi, P., Blay, E., Costela, V., Torrens, M. (2018). Illicit Drug Policy In Spain: The Opinion Of Health And Legal Professionals, *Adicciones*, Vol. 30 No. 1, 33-40.
26. Sáez, J. L. R. (2013). La Importancia De La Intervención Con Familias En La Recuperación De La Adicción A Las Drogas, *Familia*. 46 (2013). 31-41.
27. Secades Villa, R. (1997). Evaluación Conductual En Prevención De Recaídas En La Adicción A Las Drogas: Estado Actual Y Aplicaciones Clínicas, *Psicothema*. 9 (2). 259-270.
28. Sözen Şahiner, D. (2010). Uyuşturucu Madde Kullanmak Suçu İle Denetimli Serbestlik Tedbiri Alan Bireylerin Sosyodemografik Özelliklerinin ve Rorschach Kişilik Testi Yanıtlarının Taranması, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü.
29. Şahin, Ö. (2017). Madde Bağımlılığı Tanısı Almış Kişilerde Benlik Saygısı ile Sosyal Fobi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi SBE.
30. Uzun, S. (2017). Lise Öğrencilerinin Madde Bağımlılığı Profilleri, Madde Bağımlılığından Korunma Konusundaki Öz Yeterlikleri ve Önleme Konusundaki Görüşleri, Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
31. Ünal, M. (1991). Madde Bağımlılığı Ve Alkolizmde Aile. *Aile ve Toplum*, Yıl: 1 Cilt: 1 Sayı: 2.
32. Yaman, Ö. M., (2014). Uyuşturucu Madde Bağımlısı Gençlerin Aile İçi İlişkilere Yönelik Görüşleri: Esenler-Bağcılar Örneği. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, Bahar 2014 1(1), 99-132.
33. Yaman, Ö. M., Tuna, A. S. ve Baykul, Z. (2015). Türkiye Kimyasal Bağımlılık Çalışmaları Bibliyografyası (1923-2014). İstanbul: Yeşilay Yayınları.

BAĞIMLILIK VE BAĞIMLI BİREYLERİN ÖZELLİKLERİ

Doç. Dr. Yusuf GENÇ

Dr. Öğr. Üyesi İpek Beyza ALTIPARMAK

Giriş

Madde bağımlılığı, tüm toplumların üzerinde kafa yorduğu ve önlenmesi için çok boyutlu politikalar geliştirildiği sosyal bir vakadır. Bağımlılık özelliğinin gençlerde yoğunlaşması ve kullanım yaşının her geçen gün aşağılara doğru ivme kazanması ise oldukça düşündürücüdür. Her geçen gün madde çeşitleri artmakta ve gençlerin erişimleri kolaylaşmaktadır. Bu durum, hem madde kullanımını arttırmakta hem de kullanım yaşını etkilemektedir. Bağımlı olmayı aşamayan bireyler, kullandıkları maddelere erişmekte zorlandıkları zaman daha kolay ulaşabilecekleri ve gerekirse kendi yöntemleri ile yapabilecekleri yeni araçlar bulmaktadırlar (Genç ve Taylan, 2017:187).

Madde bağımlılığı, sahte iyi oluş hali veren bir maddenin belirgin bir etkiyi elde etmek için alınması sürecinde ortaya çıkan bedensel, ruhsal ve sosyal sorunlara rağmen madde alınımının devam etmesi ve madde alma isteğinin durdurulamaması durumudur. Bağımlılık, kullanılan maddenin özelliklerine göre değişen bir süreç sonucunda ortaya çıkar (TBMM, 2008: 13). Bağımlılık yapan bir maddeye alışan bünye aynı maddeyi bulamadığında daha kolay ulaşabileceği bir maddeye yönelerek bünyesini farklı maddelere karşı duyarlı hale getirmektedir. Böylece bireyler birden fazla madde kullanmaya başlayarak her birinin oluşturduğu farklı travmalarla muhatap olmaktadır. Bu fiziksel ve zihinsel travmalar sürekli büyüyerek bireylerin bünyelerinin iflas etmesine kadar ilerlemektedir.

2.1. Madde Bağımlılığı

Dünya Sağlık Örgütü 1964 yılındaki tanımlamasında bağımlılığı “Canlı organizmanın, bir madde ile etkileşime girmesinden kaynaklanan psikik ve bazen aynı zamanda fiziksel nitelikli durum, ayırt edici niteliğini, davranışta ve uyarılara

yaşama, kendine saygının azalması, duygularını ifade edememe, öfkeyi denetleyememe, insanlarla iletişim kurmakta zorlanma, bulunduğu ortamda varlığını hissettirme isteği, yaptığı hataları kabullenmeme gibi özellikler bireylerde bağımlılığın arttığını ve geliştiğini gösterir.

Kaynakça

1. Ada, Ş. ve Peker A. (2012). Tedavi ve Denetimli Serbestlik Tedbiri Uygulamasının Etkililiğinin İncelenmesi (Sakarya İli Örneği), *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(1), 425-438.
2. Altıparmak, İ. B. (2018). Sosyal Öğrenmenin Aile İçi Şiddete Etkisi, *Social Sciences Review of the Faculty of Sciences & Letters University of Uludag/Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(34), 233-262.
3. Altuner, D., Engin, N., Gürer, C., Akyay, İ., ve Akgül, A. (2009). Madde Kullanımı ve Suç İlişkisi: Kesitsel Bir Araştırma. *Tıp Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 87-94.
4. Arslan, H. (2016). *Ankara İli Polatlı İlçesindeki Ailelerin Sosyo-ekonomik Düzeyleri ve Aile İçi İlişkiler Temelinde 13-18 Yaş Gençlerde Madde Bağımlılığı*, Yüksek Lisans Tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
5. Coşkunol, H. ve Altıntoprak, E. (1999). Alkol Kullanımının Genetik Yönleri, *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 2, 222-230.
6. Çetin, Y. (2013). *Madde Bağımlılığı ve Yalova Ölçeğinde Madde Bağımlılığı Algısı*, Yalova, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
7. Evren, C., Ögel, K., Tamar, D. ve Çakmak, D. (2001). Uçucu Madde Kullanıcılarının Özellikleri, *Bağımlılık Dergisi*, 2, 7-60.
8. Genç, Yusuf, Hasan Hüseyin Taylan (2017). Liselerde Sigara, Alkol Ve Uyuşturucu/Uçucu/ Uyarıcı Madde Kullanım Eğilimleri: Kocaeli Örneği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *ASOS Journal*, Yıl: 5, Sayı: 47,180-199,
9. Gökalp, N. (2017). *Bağımlılığa Felsesi Bir Bakış*. *Bağımlılık Dergisi*, 18(2), 59-64.
10. Karagöz, B. (2010). *Alkol veya Madde Bağımlısı Bir Grupta Kendini Yaralama Davranışının İncelenmesi: Çocukluk Dönemi İstismarı ve İhmali İle Duygu Düzenleme Güçlüğü Faktörleri*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
11. Karakülah, K., Şengül, C. ve Şengül, C. B. (2014). Sigara Bağımlılığının Genetiği. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 6(3), 284-293.
12. Kargın, M. Ve Hiçdurmaz, N. (2018). Madde Kullanım Bozukluğu Olan Bireylerde Sosyal İşlevsellik, Algılanan Esenlik ve Stresle Başa Çıkma. *Bağımlılık Dergisi*, 19(2), 35-39.
13. Kılıç, H.G. (2007). *Bazı Demografik Değişkenler ve Anne Baba Tutumlarına Göre Madde Bağımlısı Bireylerin Anne Baba Bağlılıkları İlişkisinin İncelenmesi* Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
14. Kugu, N., Akyüz, G., Ersan, E., ve Dogan, O. (2000). Sanayi Bölgesinde Çalışan Çıraklarda Madde Kullanımı ve Etkileyen Etkenlerin Arastırılması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 1(1), 19-25.
15. Ögel, K. (2002). *Bağımlılığı Önleme: Anne-Babalar Öğretmenler için Kılavuz*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
16. Sezik, M. (2017). Büyükşehirlerin Sosyal Belediyecilik Yaklaşımlarına Bir Örnek Olarak Madde Bağımlılığı ile Mücadele Çalışmaları, *BEU Akademik İzdüşüm*, 2(1), 51-63.

17. Şahin, M. (2007). *Madde Bağımlılığı Konusunda Türkiye’de Yapılmış Olan Lisansüstü Tezler Üzerine Bir Değerlendirme*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
18. Şaşman Kaylı, D. (2016). Sosyal Hizmet Açısından Bağımlılık Polikliniğine Yönelendirilen Madde Bağımlısı Bireylerde Denetimli Serbestlik Sürecinin Etkinliği. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 179-198.
19. TBMM (2008). *Uyuşturucu Başta Olmak Üzere Madde Bağımlılığı ve Kaçakçılığı Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan “Meclis Araştırması Komisyonu Raporu”*. Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayını.
20. Toker Uğurlu, T., Şengül, C. B. ve Şengül, C. (2012). Bağımlılık Psikofarmakolojisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(1), 37-50.
21. Yılmaz, N. (2015). *Alkol ve Madde Bağımlılığı: Bireysel ve Toplumsal Sonuçları*, Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ERGENLİK DÖNEMİ VE MADDE BAĞIMLILIĞI

Doç. Dr. Abdullah IŞIKLAR

Doç. Dr. Ali Haydar ŞAR

Giriş

Bağımlılık, kişinin kendisine birçok ciddi sorun yaratan alışkanlığına devam etmesi durumudur. Madde bağımlılığı, bireylerin belli bir maddeyi kullanımından dolayı olumsuz sonuçlar yaşamasına rağmen o maddeyi kullanmaya devam etmesidir (DSM-5). Madde bağımlılığı, kişilerin sinir sisteminde, duyu, düşünce ve davranışlarında değişime sebep olan psiko-aktif maddelere karşı geliştirilir. Bağımlılığa sebep olan psiko-aktif maddeler ise 5 başlık altında sınıflandırılır: Uyarıcılar, depresanlar, opioidler (uyuşturucu maddeler), halüsinojenler ve kenevir.

Madde bağımlılığı geliştirilmesinde birçok risk faktörü rol oynar; eğitim, yaş, cinsiyet, medeni durum, geçmiş yaşantı gibi. Çocuklar ve ergenler; bağımlılık yapan, sinir sisteminde hasara yol açan madde kullanımına genel olarak deneyerek başlarlar. Yapılan çalışmalarda madde deneme yaşının, ergenliğin başlangıcına kadar inmesi, yaşın önemli bir risk faktörü olduğunu göstermektedir.

Ergenlik döneminde, bireyler fiziksel ve zihinsel ciddi değişimler yaşarlar ve bu değişimlerden, duyu kontrolündeki dengesizlikten ve bağımsızlığını kazanma arzusundan dolayı yoğun stres altındadırlar. Bu stresle baş edebilmek için madde kullanımı gibi riskli davranışlara yönelebilirler. Madde kullanımı ve bağımlılığı ergenlerin hem sağlıkları hem de gelecekleri için olumsuz sonuçlar doğurur. Ergenlere stresleriyle baş edebilmeleri için daha etkili yöntemler öğretilerek onları madde bağımlılığından korumak mümkündür.

3.1. Bağımlılık

Sigara, alkol, uyuşturucu madde bağımlılığı ve zararlı alışkanlıklarla mücadele ederek halkın ve özellikle gençlerin sağlığını korumak için çalışmalar yapan

10. Her hatalı davranışa bir bahaneleri vardır. Bu bahanelere inanmayı tercih ederler.
11. Maddenin verdiği geçici duygusal rahatlama dan ötürü tedavi konusunda hep ikilemedirler. Tamamen dibe vurmadıkça tedavi olmaktan kaçınırlar (www.antalyapsikiyatri.com/cocuk-sorunlari-psikolog/ergenlerde-madde-bagimligi.28.07.2018).

Sonuç

İnsan sinir sistemini etkileyerek duygu, düşünce ve davranışlarda değişim meydana getiren psiko-aktif maddelerin kullanımı; beyin, vücut işlevlerinde ciddi ve kalıcı bozulmalara ve bağımlılığa sebep olur. Madde bağımlılığında kişi maddeden dolayı sağlığında ve sosyal hayatında ciddi sorunlar yaşasa da o maddeyi kullanmaya devam eder ve maddenin yokluğunda yoğun bir kaygı yaşar, günlük yaşamsal fonksiyonlarını yerine getiremez.

Madde bağımlılığının oluşmasında birçok risk faktörü rol oynar. Yaş, önemli bir risk faktörüdür çünkü yapılan çalışmalar madde deneme yaşının 10'a, yani ergenlik başlangıcına kadar düştüğünü göstermektedir. Ergenlik kendi içinde oldukça karmaşık bir dönemdir, ergende ciddi fiziksel ve zihinsel değişimler meydana gelir. Ergen için bu değişimlere ayak uydurmak zordur ve bu dönem onun için oldukça streslidir. Duygusal dengesizlikler de yaşayan ergen bu dönemde stresle baş edebilmek için riskli yollar seçer. Bu riskli yollardan biri de madde kullanımıdır. Ergenlere stresleriyle baş edebilmek için daha etkili yöntemler öğreterek onları madde bağımlılığından korumak mümkündür.

Kaynakça

1. DSM-R American Psychiatric Association. (2013), *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* (5. Baskı). Washington, DC: Author.
2. Arabacı, L. B., Taş, G. ve Dikeç, G. (2017). Çocuk ve Ergenlerde Madde Kullanımı, Suça Yönelme, Ruhsal Bozukluklar ve Hemşirelik Bakım. *Bağımlılık Dergisi – Journal of Dependence*, 18(4), s.135-144.
3. Bağımlılık Nedir? (t.b.). *Yeşilay*. <https://www.yesilay.org.tr/tr/bagimlilik/bagimlilik-nedir>
4. Brannon, L. ve Feist, J. (2007). *Using Alcohol and Other Drugs*, Health Psychology (6. Baskı) USA: Thomson Higher Education.
5. Çelik, G., Tahiroğlu, A. ve Avcı, A. (2008). Ergenlik Döneminde Beynin Yapısal ve Nörokimyasal Değişimi, *Klinik Psikiyatri*, 11, 42-47.
6. Debnam, K. J., Milam, A. J., Mullem, M. M., Lacey, K. and Bradshaw, C. P. (2018). The Moderating Role of Spirituality in the Association between Stress and Substance Use among Adolescents: Differences by Gender. *J Youth Adolescence*, 47, 818–828.

7. Feldman, R. S. (2011). *Drug Use: The Highs and Lows of Consciousness*. Essentials of Understanding Psychology (9. Baskı). New York: McGraw-Hill Education.
8. Kail, R. V. (2012). *Growth and Health, Children and Their Development* (6. Baskı). Jersey: Pearson Education.
9. Nolen-Hoeksema, S. (2014). *Substance Use and Gambling Disorders*, Abnormal Psychology (6. Baskı). New York: McGraw-Hill Education.
10. Öztürk, Y. E., Kırılıoğlu, M. ve Kıracı R. (2015). Alkol ve Madde Bağımlılığında Risk Faktörleri, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 18(2), 97-118.
11. www.larapsikiyatri.com/ergenlik-donemi-sorunlari-4dd/ergenlikte-madde-kullanimi. (28.07.2018)
12. www.antalyapsikiyatri.com/cocuk-sorunlari-psikolog/ergenlerde-madde-bagimliliği. (28.07.2018)

MADDE BAĞIMLILIĞININ EKONOMİK ETKİLERİ ve BAĞIMLILIK TEDAVİSİ SAĞLAYAN KURUMLAR İÇİN PAZARLAMA STRATEJİLERİ

Doç. Dr. Ümit GÜNER
Uzman Neslihan GÜNER

Giriş

Bağımlılık geniş anlamda bireyin belirli davranışları engelleyemeyip hissettiği dürtü yüzünden sürekli tekrarlama isteğidir. Bu davranışlar bireylerde kumar oynama isteği, internet ya da sosyal medya kullanımı isteği, alkol, sigara ya da uyuşturucu madde kullanımı gibi farklı şekillerde olabilmektedir. Bağımlılıkla ilgili çeşitlilik zaman içerisinde artmakla birlikte; bağımlılık, temel anlamda, bireylerin engel olamadıkları madde kullanımını tetikleyen dürtü olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışmada araştırmada esas alınan dar anlamdaki madde bağımlılığı üzerinde yoğunlaşmıştır (Rogers, 2017, s.182-190). Madde bağımlılığı dürtüsü Dünya Sağlık Örgütünün tanımlamasına göre insan organizmasının maddeye ulaşması ve kullanımı ile yaşadığı fiziksel ve/veya ruhsal etkileşimi sürekli arzu etmesi halidir. Gerek ulusal gerekse de uluslararası düzeyde literatürde madde bağımlılığına yönelik çok sayıda araştırma mevcuttur. Bu çalışmalarda temel olarak madde bağımlılığının tanımlanması konusunda oldukça yaygın bir uzlaşma vardır. Zira sosyal bilimlerde bu tarz bir uzlaşma sıklıkla rastlanılan bir durum değildir.

Bağımlılık alanındaki çalışmalar son dönemlerde oldukça artmıştır. Bu alandaki ulusal ve uluslararası kurum, kuruluş ve sivil toplum örgütlerinin artması bu alandaki akademik çalışmalara önemli katkılar sağlamıştır. Bu katkılar sadece akademik çalışmalara istatistik ve veri sağlamakla kalmayıp bağımlılık konusunda global bir farkındalık ve işbirliği sağlanmasını da kolaylaştırmıştır. Ulusal düzeydeki kamu ve özel birimlerin yanında uluslararası ve uluslararası (supranational) kurum ve kuruluşlara bağlı bağımlılıkla ilgili oldukça etkin alt kurum veya birimler bulunmaktadır (UNODC, 2009, s.13). Birleşmiş Milletler Uluslararası Uyuşturucu Kontrol Programı (UNDCP), Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (EMCDDA), Ulus-

farklı ülkelerden akademisyenlerin çok değerli çalışmalarından oluşan bilimsel bir eser ortaya çıkmıştır. Bağımlılık kavramı farklı boyutlar ve disiplinler perspektifinde incelenmiştir. Biz bu bölümde öncelikle madde bağımlılığını ekonomik bir faaliyet olarak ele aldık ve ekonomik etkilerini derinlemesine inceledik. Bu bağlamda ekonomi biliminin sistematığı gereği, bu etkileri mikro, makro ve uluslararası olmak üzere sınıflandırarak sebep sonuç ilişkisine dayanarak analiz edildi.

Ekonomik etkiler incelenirken ortaya çıkan sonuçlar madde, bağımlılığı ile mücadeleye yönelik çok önemli ince ayrıntıları ortaya çıkarmıştır. Mesela özellikle madde üretimi ve uluslararası kaçakçılığı bazı ülkelerde ödemeler bilançosundaki dengeleri etkileyecek düzeye ulaşmıştır. Söz konusu devletler için döviz cinsinden ucuz finansman anlamına gelen bu durum, madde ticareti meşrulaştırmasa bile kontrolünü de gevşetmektedir. İşte mikro, makro ve uluslararası düzeydeki bu tarz ekonomik tespitler, daha yüksek farkındalıklar oluşturacaktır.

Ayrıca madde bağımlılığının tedavisine yönelik özel merkezler birer ekonomik birim olup, verdikleri hizmetleri pazarlama faaliyetleri de son derece önemlidir. Zira bu merkezlerin hizmet pazarlaması konusundaki başarıları, sadece bu merkezlerin karlılıklarını arttırmakla kalmayıp madde bağımlılığını da azaltacaktır. Bu çalışma söz konusu merkezlerin hizmet pazarlaması kapsamında stratejilerini belirlerken yol gösterici olacaktır. Ayrıca son olarak bu çalışma, başta pazarlama olmak üzere sosyal hizmetler, iktisat, psikoloji ve sosyoloji gibi birçok bilim dalı için önemli çıktılar sağlamıştır. Zira söz konusu bilim dallarına yönelik akademik çalışmalara kaynak olmanın yanında üniversitelerdeki aynı bölümlerin lisans ve lisansüstü öğrencileri için ders kitaplarına yardımcı kaynak olma fonksiyonu da olacaktır.

Kaynakça

1. Ataç, B. (2000). *Maliye Politikası Gelişimi, Amaçları, Araçları ve Uygulama Sorunları*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Yayınları.
2. Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezi (2017). *Avrupa Uyuşturucu Raporu 2017: Trendler ve Gelişmeler*, Avrupa Toplulukları Resmi Yayınlar Bürosu, Lüksemburg.
3. Bağrıaçık, A. (2000). *Yeni Gümrük Kanunu Çerçevesinde Uygulamalı Dış Ticaret İşlemleri*. İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi.
4. Chuang I.C., Sussman S., Stone M.D., Pang R.D., Chou C.P., Leventhal M.A., Kirkpatrick G.M. (2017). Impulsivity and history of behavioral addictions are associated with drug use in adolescents. *Addictive Behaviors*, 74, 41-47.
5. Dinler, 7. (2007). *İktisat*. Bursa. Ekin Kitabevi Yayınları, 8-20.
6. Doğan, Y B. (2000). *Madde Kullanım ve Bağımlılığı. I Sayı*, (Ed), *Ruh Sağlığı ve Hastalıkları*. Ankara: Antıp A.Ş.
7. Eş, M. (2002). *Kamu Maliyesi*. Ders Notları, 52-60.
8. Fregidou-Malama M., Hyder A.S., (2015). Impact of Culture on Marketing of Health Services – Elekta in Brazil. *International Business Review*, 24(3), 530-540.

9. Ghasemi A., Chehregosha M., Dastoorpoor M., Tomaj O.K., Farizi M., Aghababaian H., Jams-hidi E., Khanjani N, Kouhpayeh S.A. (2018). The Effect Of An Education Program Based On The Family-Centered Empowerment Model On Addiction Severity Among Methamphetamine Users. *Mental Health & Prevention*, 11, 54-59.
10. Guerrero E.G., Andrews C., Harris L., Padwa H., Kong Y., Fenwick M.S.W. K. (2015). Improving Coordination of Addiction Health Services Organizations with Mental Health and Public Health Services. *Journal of Substance Abuse Treatment*, 60, 45-53.
11. https://www.unodc.org/documents/wdr/WDR_2009/WDR2009_eng_web.pdf. 20.07.2018 tarihinde erişim sağlanmıştır.
12. IMF. International Monetary Fund. (2018). Main Page <http://www.imf.org/en/About> 20.07.2018 tarihinde erişim sağlanmıştır.
13. IMF. International Monetary Fund. Data Service. (2018). <http://data.imf.org/?sk=388DFA60-1D26-4ADE-B505-A05A558D9A42&sid=1479329334655> 20.07.2018 tarihinde erişim sağlanmıştır.
14. İpek, H. (2000). *Bir Önemli Sorun: Karapara ve Karaparanın Aklanması*. İstanbul: Beta Yayıncılık, 28-30.
15. Karagöz, B., (2010). *Alkol veya Madde Bağımlısı Bir Grupta Kendini Yaralama Davranışının İncelenmesi: Çocukluk Dönemi İstismarı ve İhmali İle Duygu Düzenleme Güçlüğü Faktörleri*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. 46-88.
16. Kugu, N., Akyüz, G., Ersan, E., & Dogan, O. (2000). Sanayi Bölgesinde Çalışan Çiraklarda Madde Kullanımı Ve Etkileyen Etkenlerin Arastirilmesi, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 1(1), 19-25.
17. Luongo M.N., Dong H., Kerr H.T., Milloy M-J S., Hayashi K., Richardson A.L. (2017). Income Generation And Attitudes Towards Addiction Treatment Among People Who Use İllicit Drugs İn A Canadian Setting. *Addictive Behaviors*, 64, 159-164.
18. Paul J., Sahadev S. (2018). Service failure and problems: Internal marketing solutions for facing the future. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 40, 304-311.
19. Purcarea V.L, Gheorghe L.R., Gheorghe C.M. (2015). Uncovering the Online Marketing Mix Communication for Health Care Services. *Procedia Economics and Finance*, 26, 1020-1025.
20. Radulescu V., Cetina L. (2011). The İmpact Of Health Care Consumer Education On Marketing Strategies Of Health Services Organization. *Procedia - Social And Behavioral Sciences*, Volume 15, 388-393.
21. Rogers, P.J. (2017). Food And Drug Addictions: Similarities And Differences. *Pharmacology Biochemistry And Behavior*, 153, 182-190.
22. Seyitoğlu, H. (2014). *Uluslararası İktisat Teori Politika ve Uygulama*. İstanbul: Güzem Cem Yayınları, 310-342.
23. Şaşman Kaylı, D. (2016). Sosyal Hizmet Açısından Bağımlılık Polikliniğine Yönelendirilen Madde Bağımlısı Bireylerde Denetimli Serbestlik Sürecinin Etkinliği, *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 179-198.
24. Triulzi, I., Politi, M., Medive, f., Palla, I., Turchetti, G. (2016). PMH22 - Economic Impact of Drug Addiction Interventions in Adult Population: The Peru Case. *Value in Health*, 19(7), 525-533.
25. Ünsal, E.M. (2007). *Mikro İktisat*. Ankara: İmaj Yayıncılık, 52-60.
26. WHO. World Health Organisation. (2018). Main Page. <http://www.who.int/gho/en/> 20.07.2018 tarihinde erişim sağlanmıştır.
27. World Bank. (2018) Data Service. <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators>. 20.07.2018 tarihinde erişim sağlanmıştır.
28. Yıldırım, K., Bakırtaş, İ., Yılmaz, R. (2007). *Makro İktisada Giriş*. Bursa. Ekin Kitabevi Yayınları, 30-45.

MADDE KULLANIMININ HUKUKİ YÖNÜ

Dr. Öğr. Üyesi Alparslan KARABULUT

Dünyamızda eski çağlardan günümüze kadar insanlığın bağımlı olduğu birçok şey olmuştur. Ancak son yüzyılda hızla artan ve hayatımızı, hem fiziksel hem de ruhen etkileyen bağımlılıklar oldukça artmış durumdadır. Günümüzde bağımlılık denildiğinde genel olarak herkesin zihninde birbirine yakın bazı kavramlar oluşmaktadır. Konunun biraz daha ayrıntılarına inildiğinde ve bilimsel zeminine yaklaşıldığında, bu konuda kavram ve tanımları belirlemede uzmanların da oldukça zorluk çektikleri görülmektedir. Özellikle bağımlılık yapan maddelerin kişinin fizyolojisine ve psikolojisine verdiği olumsuz etkilerinin çeşitliliği, bağımlılık ve kötüye kullanım arasındaki çizginin birbirine çok yakın olması hukuki olarak zemin oluşturma konusundaki zorluk, tanım ve kavramlarını da belirlemeyi zorlaştırmaktadır.

Dünyada ve Türkiye’de madde bağımlılığı ile ilgili her geçen gün yeni gelişmeler ve olgular ışığında hukuki açıdan da düzenlemelere gidilmektedir. Gerek uluslararası gerekse ulusal hukuki metinler incelendiğinde madde bağımlılığıyla ilgili önleme, tedavi ve rehabilitasyon ile ilgili gerekliliklerin dikkate alındığı görülmektedir. Ülkemiz uluslararası sözleşmelerden yola çıkarak gerek vermiş olduğu sözlerin gereği gerekse ülkemizde hasıl olan ihtiyaçtan dolayı bir takım hukuki düzenlemelere gitmiştir. İzleyen kısımda sırasıyla uluslararası ve ulusal hukuki düzenlemelere yer verilecektir.

5.1. Uluslararası Düzenlemeler

Bağımlılık yapan maddeler üretimleri, hukuksuz satışları ve yaygınlaştırma ve satmak için oluşturulmuş suç şebekeleri ile de her ülke için yasal, sosyal ve ekonomik bir yük oluşturmaktadır. Bu nedenle her ülke bu suçlarla mücadele etmek için bir takım tedbirler almıştır. Genellikle bu tür suçlar ve suç örgütleri

Kaynakça

1. Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun, (2006). 5560 sayılı kanun Resmi Gazete. 19/12/2006 <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/5560.htm>. 10.06.2018 tarihinde indirilmiştir.
2. Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği, (2007). 18.4.2007-26497 tarih ve sayılı Resmi Gazete. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/03/20130305.pdf>. 10.06.2018 tarihinde indirilmiştir.
3. EMCDDA (2002). Drug Users and The Law in the EU; A Balance Between Punishment and Treatment, Drugs in Focus, Issue 2. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, Lisbon.
4. İlhan, İ., (2011). *Bağımlılığın Tarihçesi, Nörobijolojisi, Psikolojik Yönü. Madde Bağımlılığı Tedavisinde Görev Alacak Personelin Sertifika Eğitim Programı Eğitim Kitabı*. İstanbul.
5. Kahveci Düzaş S. (2011). *Madde Kullanım Suçu İle Denetimli Serbestlik Kurumuna Yöneltilen Kişilerin Profil Özellikleri ve Bağımlılık Şiddetlerinin Ölçülmesi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
6. Kale, M., (2009). *Türkiye’de Denetimli Serbestlik Sistemi*. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sivas.
7. Kamer, V., K. (2008). Ceza Adalet ve İnfaz Sistemi İçinde Denetimli Serbestlik Sisteminin Önemi, *Adalet Dergisi*, 31, www.yayin.adalet.gov.tr/adaletdergisi/31.sayi/09_46_32.pdf 10.06.2018 tarihinde indirilmiştir.
8. TUBİM, (2017). Türkiye Uyuşturucu Raporu (2016 Verileri) Ankara <http://www.narkotik.pol.tr/TUBIM/Documents/TURKIYE%20UYUSTURUCU%20RAPORU%202017.pdf>. 10.06.2018 tarihinde indirilmiştir.
9. Türk Ceza Kanunu, (2004). 5237 sayılı kanun. 12/10/2004 Sayı :25611 Resmi Gazete. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf>. 07.06.2018 tarihinde indirilmiştir.
10. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982) 2709 nolu Kanun Kabul Tarihi: 7.11.1982 https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2011.pdf. 10.06.2018 tarihinde indirilmiştir.
11. Ulusal Uyuşturucu ile Mücadele Eylem Planı (2016-2018) www.narkotik.pol.tr/TUBIM/Documents/EYLEM%20PLANI_2016-2018_TR.pdf. 10.06.2018 tarihinde indirilmiştir.
12. Ulusal Uyuşturucu İle Mücadele Strateji Belgesi (2016-2018) <https://dosyaism.saglik.gov.tr/Eklenti/14584,ulusal--uyusturucu-ile-mucadele-strateji-belgesi--20162018pdf.pdf?0>. 10.06.2018 tarihinde indirilmiştir.
13. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), (2009) Annual Report. https://www.unodc.org/documents/wdr/WDR_2009/WDR2009_eng_web.pdf. 10.06.2018 tarihinde indirilmiştir.
14. Yokuş-Sevük, H. (2007). *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanılmasına İlişkin Suçlar*. Ankara: Seçkin Kitabevi.

BAĞIMLILIKLA MÜCADELEDE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Dr. Öğr. Üyesi İsmail AKYÜZ

Giriş

Bağımlılık günümüz toplumlarının üstesinden gelmek için uğraştığı en büyük sorunlardan biridir. Bağımlılık toplum üzerindeki çözücü etkisiyle hem bağımlıların hem de bağımlı olmayan insanların büyük bedeller ödemesine sebep olmaktadır. Bağımlılık, yol açtığı olumsuzluklar ile sadece bağımlıları ilgilendiren bireysel bir sorun olmanın ötesinde toplumun tüm katmanları için büyük maliyetleri olan sosyal bir sorundur. Dolayısıyla bağımlılıkla mücadele sadece bağımlıları ilgilendiren bir konu değil, bağımlılığın/bağımlıların yaşadığı tüm toplumlari; yani tüm insanları/insanlığı ilgilendiren bir problemidir. Bağımlılığın birçok çeşidinden söz etmek mümkündür: sigara bağımlılığı, alkol bağımlılığı, uyuşturucu madde bağımlılığı, kumar bağımlılığı, teknoloji/akıllı telefon bağımlılığı, seks/porno bağımlılığı vb. tüm bağımlılıklar bireylerin olağan günlük yaşam akışını bozmakta, ruh ve/veya beden sağlığını olumsuz etkileyerek maddi-manevi zarara yol açmakta ve sosyal ilişkilerine zarar vermekte; böylece yaşam kalitesini düşürmektedir. Özellikle alkol ve madde bağımlılığı kişiye, ailesine ve topluma zarar veren önemli bir halk sağlığı sorunudur. Kişilerde yaptığı ağır ruhsal ve bedensel hastalıklar yanında, kişiler arası ilişkilerin bozulmasında, aile içi çatışma ve gerginliklerin artmasında, boşanmada, çocukların olumsuz yönde etkilenmelerinde çeşitli ekonomik kayıplarda, yasal ve toplumsal sorunlarda, trafik ve iş kazalarında, yaralama, ölüm ve öldürmelerde en başta gelen sorumludur (Ünal, 1991: 81).

Ortaya çıkardığı olumsuz sonuçlar göz önünde bulundurulduğunda her türden bağımlılıkla sistemli ve kararlı bir şekilde mücadele edilmesi günümüz toplumları için öncelikli meselelerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira bağımlılık, artan kullanım oranı ve çeşitliliği ile her yaşta insanı tehdit etmektedir. Özellikle genç neslin önleyici ve koruyucu hizmetlerle desteklenmesi ve tütün, alkol, uyuşturucu madde, teknoloji vb. diğer tüm bağımlılıklarla mücadele kapsamında

Kaynakça

1. Altuner, D., Engin, N., Gürer, C., Akyay, İ., Akgül, A. (2009). Madde Kullanımı ve Suç İlişkisi: Kesitsel Bir Araştırma. *Araştırmaları Dergisi*, 7 (2), 8 -94
2. Belge, M. (2003). Sivil Toplum Nedir? Sivil Toplum Ve Demokrasi Konferans Yazıları No:1, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim Ve Araştırma Birimi
3. Gezek, F. (2007). Sokakta Yaşayan Gençlerin Aile Yapısı Ve Madde Bağımlılığı Arasındaki İlişki Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
4. Usta, S. (2006). Avrupa Birliği'ne Giriş Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları: Sivil Toplum, Demokrasi ve Güven. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Konya.
5. Özbay, Y., Yılmaz, S., Büyüköztürk, Ş., Aliyev, R., Tomar, İ.H., Eşici, H., Yancar, C., Akyılmaz, F.D. (2017). Madde Bağımlılığı: Temiz Bir Yaşam İçin Bireyin Güçlendirilmesi, *Addicta: The Turkish Journal On Addictions*, 5(1), 81-130
6. Özer, M.H. (2008). Günümüz İtibariyle Sivil Toplum Kuruluşlarının İktisadi Ve Sosyal Fonksiyonları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7,26, 86-97 .
7. Süler, M. (2016). Akıllı Telefon Bağımlılığının Öznel Mutluluk Düzeyine Etkisinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
8. Şahin, L. ve Öztürk, M. (2008). Küreselleşme Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları Ve Türkiye'deki Durumu, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, S.54, 3-29.
9. TDK (2018). Bağımlılık, Büyük Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori=veritbn&kelimesec=31452 (26.06.2018)
10. TUBİM (2017). 2017 Türkiye Uyuşturucu Raporu, Türkiye Uyuşturucu Ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi, T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı, Ankara.
11. Ünal, M. (1991). Madde Bağımlılığı ve Aile. *Aile Ve Toplum*, 1(1), 2, 80-86.
12. Ünal, M. H. (2015). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Akıllı Telefon Bağımlılık Düzeylerinin Belirlenmesi. Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi, Sağlık Bakanlığı Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Ankara .
13. Yaman, Ö. M. (2016). Uyuşturucu Madde Bağımlısı Gençlerin Aile İçi İlişkilere Yönelik Görüşleri: Esenler-Bağcılar Örneği. *Addicta: The Turkish Journal On Addictions*, Bahar 2014, 1(1), 99-132.

MÜDAHALE YAKLAŞIMLARI

Arş. Gör. Mehtap KOT

7.1. Davranışçı Müdahale

Günümüzde insan davranışlarını ve davranışların altında yatan nedenleri açıklayan çeşitli yaklaşımlar mevcuttur. Bu yaklaşımlar farklılıkları açıklama ve bu farklılıkların oluşturduğu sınırlılıkların üstesinden gelmek için izlenecek sağaltım çalışmalarına göre değişmektedir. Bireysel farklılıklara odaklanan bu yaklaşımlar; psikodinamik yaklaşım, biyofiziksel yaklaşım, bilişsel yaklaşım ve davranışçı yaklaşım olarak sınıflandırılabilir.

7.1.1. Psikodinamik Yaklaşım

Psikodinamik yaklaşım, insanın davranışlarını içsel ve ruhsal oluşumlara bağlamakta, davranışların çözümlenmesi sürecinde bilinçaltının da incelenmesi gerektiğini savunmaktadır (Özyürek, 1996). Bu yaklaşımın öncüsü olan Freud (1856-1939), davranışları ve davranışların altında yatan nedenleri bilinçaltı kavramı ile ortaya koymaktadır. Türk Dil Kurumu bilinci; “insanın kendisini ve çevresini tanıma yeteneği” olarak tanımlamıştır. Bilinçaltı ise çevredeki görüntü, ses, mesaj gibi uyarımların kişinin farkında olmadan zihnine yerleşmesidir (Küçükbezirci, 2013). Psikodinamik yaklaşımda bireyin bilincinde bulunan fakat farkında olmadığı bastırılmış duyguların, düşüncelerin, yaşantıların, tutumların davranışların bilinçaltında tutulduğu ve davranışların temel nedenlerinin bilinçaltında saklı olduğu savunulmaktadır. Bu yaklaşıma göre; bilinçaltında bastırılmış düşünce ve yaşantılar, davranışlarla ya da rüyalarla ortaya çıkmaktadır. Tedavi sürecinde hastanın, uzman ile problemlerinin bilinçaltındaki nedenlerini bulup, düzeltilmesine psikanaliz tedavi yöntemi adı verilmiştir. Bilinçaltının çözümlenme yöntemi rüya analizi ve hipnozdur.

Sonuç

İnsan davranışlarını ve altında yatan nedenleri açıklamaya çalışan birçok yaklaşım vardır. Bu yaklaşımlar arasında yer alan psikodinamik yaklaşım, biyofiziksel yaklaşım, bilişsel yaklaşım ve davranışçı yaklaşım eğitimcilerin sıklıkla tercih ettiği yaklaşımlar arasında yer almaktadır. Her yaklaşım kendi felsefi temellerine göre davranışı açıklamakta ve problem davranış ile karşılaşıldığında kendi felsefi temellerine göre çözüm önerileri getirmektedir. Bir davranışın problem davranış olup olmadığını anlamak için, davranışın sıklığı, süresi ve şiddeti analiz edilmezdir. Bu analiz için de davranış kayıt tekniklerinden yararlanılmaktadır.

Davranış kayıt teknikleri; davranışın oluşumuna dayalı ve davranışın gerçekleşme süresine dayalı kayıt teknikleri olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Davranışın oluşumuna dayalı kayıt tekniklerinde davranışın gerçekleşip gerçekleşmediğine bakılırken, davranışın gerçekleşme süresine dayalı kayıt tekniklerinde davranışın oluşumunda geçen süre ya da davranış gerçekleşmeden önce geçen süre kaydedilmekte ve davranışın sıklığı ve süresi hakkında uygulamacılara bilgi vermektedir.

Kaynakça

1. Aksoy, V. (2015). *Uygulamalı Davranış Analizi (Odluyurt, S., Ed.) Kaynaştırma Eğitiminde Uygulamalı Davranış Analizi*. Ankara: Eğiten Kitap.
2. Atakay, K. Atakay, M. Ve Yavuz, A. (1995). *Psikolojiye Giriş*. İstanbul: Sosyal Yayınlar.
3. Deniz, E. (2010). *Eğitim Psikolojisinin İçeriği (Deniz, E., Ed.)*, Eğitim Psikolojisi (2. Baskı). Ankara: Maya Akademi.
4. Eripek, S. (2014). *Okulöncesi Eğitim Ortamlarında Davranış ve Öğrenme Sorunlarına Yol Açan Etmenleri Belirleme. (Tekin-İftar, E., Ed.)*. Davranış ve Öğrenme Sorunu Olan Çocukların Eğitimi. Açıköğretim Fakültesi Yayını No:946, Eskişehir.
5. Hiçdurmaz, Ö. G. D. D. ve Fatma, Ö. Z. (2011). Benliğin Bilişsel Yaklaşımla Güçlendirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 18(2), 068-078.
6. Küçükbezirci, Y. (2013). Bilinçaltı Mesaj Gönderme Teknikleri Ve Bilinçaltı Mesajların Toplum Etkileri. *Electronic Turkish Studies*, 8(9).
7. Olçay-Gül, S. (2014). *Bireysel Farklılıklara Psikolojik Yaklaşımlar. (Ardıç, A., Ed.)*. Bireysel Farklılıklar. Ankara: Vize Yayıncılık.
8. Özyürek, M. (1996). *Sınıfta Davranış Yönetimi Uygulamalı Davranış Analizi*. Ankara: Karatepe Yayınları.
9. Özyürek, M. (2005). *Bireysel Farklılıkları İnceleme Yaklaşımları*. Ankara: Kök Yayıncılık.
10. Tekin-İftar, E. (2012). *Davranış Kayıt Teknikleri (Tekin-İftar, E., Ed.) Eğitim ve Davranış Bilimlerinde Tek Denekli Araştırmalar*. Türk Psikologları Derneği, Ankara.
11. Tekin-İftar, E. ve Kırcaali-İftar, G. (2006). *Özel Eğitimde Yanlızsız Öğretim Yöntemleri (3. Baskı)*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
12. Ülgen, G. (1997). *Eğitim Psikolojisi: Kavramlar, İlkeler, Yöntemler, Kuramlar ve Uygulamalar*. İstanbul: Alkım Yayınevi.

7.2.POZİTİF PSİKOTERAPİ YAKLAŞIMI (MADDE BAĞIMLILIĞI OLAN BİR ERGENİN ANNESİ İÇİN OLGU SUNUMU)

Öğr. Gör. Dilek AKKUŞ
Doç. Dr. Tuğba SARI

Giriş

Madde kullanımını ve bağımlılığı, günümüzde ırk ve etnik farklılıkları da aşarak bütün toplumların yüzleşmek zorunda kaldığı en önemli biyo-psiko-sosyal sorun haline gelmiştir.

Ailede alkol veya madde kullanan bir bireyin varlığı diğer aile üyeleri için de ciddi biyolojik, psikolojik ve sosyal yükler getirmektedir. Madde bağımlılığı sadece bireyi değil, aynı zamanda aileyi de derinden etkileyen bir hastalıktır. Bağımlı bir aile üyesi ile birlikte yaşamak, ailenin yaşam stillerini ve aile üyelerinin birbirleriyle ilişkisini değiştirir. Madde bağımlısı olan birey çocuk ise; ebeveynlerde yoğun bir etkilenme ve karmaşık sorunlar demektir.

Madde bağımlılığı olan çocukların durumları ile özellikle anneler, daha yakından ilgilenmekte daha fazla sorumluluk almaktadırlar. Bu da onlara, normal aile döngüsünde üstlendikleri görevlere ek başka görevler yüklemektedir. Bu durum, annelerin, diğer aile bireylerine yeterince zaman ayırmamalarına ve sorunlar yaşamalarına neden olur. Aile üyelerinin kendi ruhsal sağlıklarını korumaları ve kazanmaları, bağımlının iyileşmesine de yardım etmektedir. Ailenin gerek madde kullanımının önlenmesinde gerekse tedavi sürecinde rolü yadsınamaz. Tedavide ailenin aktif olarak sürecin içinde olması, madde bağımlısının ayıklığının devamında önemli katkı sağlar.

Pozitif Psikoterapi 1960'ların sonlarından başlayarak Prof. Nossrat Peseschkian ve çalışma arkadaşları tarafından Almanya'da geliştirilmiştir (Peseschkian, 1970). Pozitif Psikoterapi Avrupa Psikoterapi Birliği tarafından psikoterapi metodu olarak onaylanmaktadır ve eğitim yönelimli enstitüsü (Wiesbaden Psikoterapi Akademisi) doktorlara, psikologlara ve sosyal çalışmacılara mezuniyet sonrası eğitim vermek üzere Almanya Federal Cumhuriyeti tarafından yetkilendirilmiştir (Cope, 2014). Pozitif psikoterapinin geniş bir coğrafyada farklı kültürlerde kullanılan bir yaklaşım olduğu görülmektedir: 40'dan fazla ülkede Almanya'da

donanabilir. Bu devrede danışan, yaşamını yeniden nevrotik kısıtlamalar başlamadan önce kovaladığı hedefleri yeniden göz önünde tutmayı öğrenir. Bunu yaparken de denge modelindeki yaşamın dört boyutunu ele alır ve yaşamındaki dengeyi nasıl devam ettireceğini planlar. Yeni çatışmalar ortaya çıktığında onlarla hangi yöntemlerle başa çıkacağını irdeler. Bu devre genellikle kısa süreli terapi ise bir-iki, uzun süreli terapi ise dört beş oturum sürmektedir.

Amaçların genişletilmesi aşamasında A Hanım ilk seanslarda kendisi için mümkün olamayacağını iletmiş kendisine zaman ayırma konusunda cesaretli adımlar attı. Kardeşlerinden annesine bakmak konusunda yardım istedi, onlara bakım çizelgesi oluşturdu. Tüm seanslara koyu renkli boydan padesü ile gelen danışan yeni farklı bir renk padesü aldı. Halk eğitimde bir kursa başlama kararı aldı; “İki farklı yüz görürüm” yorumu ile. Seansların bitiminde, ayrılırken; “hayatımın altı üstüne geldi sanmıştım geçen yıl, altını gördüğüme çok memnun oldum” dedi.

Sonuç

Pozitif psikoterapi her şeye olumlu prognoz sağlamaya çalışmaz, kritik davranışın ayırt edilmesine uğraşır. Böylece pozitif davranışın bileşenlerinin bir başka deyişle davranışın barındırdığı yetenek ve kapasitelerin belirtinin kendisinden ayrılmasına olanak sağlanır ve bireyin sorunuyla daha iyi baş edebilmesi için iyi bir temel oluşturulabilir. Bu danışan da kendi kapasitelerinin farkına vardıldıktan sonra durumla daha iyi baş etmeye başlamıştır ve sorununu çözebilecek kaynakları olduğunu fark etmiştir. Sonuç olarak bu vaka, terapistlerin bağımlı ergenlerin aileleriyle çalışırken daha farklı bakış açıları geliştirmelerinin ve danışanın/ailenin sahip olduğu kapasite ve yeteneklere odaklanmanın önemini ortaya koymaktadır.

Kaynakça

1. Cope, T. (2014). Positive Psychotherapy: ‘Let the truth be told’. *International Journal of Psychotherapy*, Vol 18, (2), 62-71.
2. Henrichs, C. (2012). Psychodynamic Positive Psychotherapy emphasizes the impact of culture in the time of globalization. *Psychology*, 3, 1148-1152.
3. Peseschkian, N. (1970). *Psychotherapy of everyday life: Training in partnership and self-help with 250 case histories*. New Delhi: Springer, 5-35.
4. Peseschkian, N. (1980). Positive family therapy. NY: Springer, 185-225.
5. Peseschkian, N. (1985). *In search of a meaning-a psychotherapy of small steps*. Berlin: Springer-Verlag.
6. Peseschkian N, & Walker R. R. (1987). *Positive psychotherapy theory and practice of a new method*. New York: Springer-Verlag.

7. Peseschkian N (1986) *Oriental stories as tools in psychotherapy: The merchant and the parrot with 100 case examples for education and self-help*. NY: Springer.
8. Peseschkian, N. (1998). *Doğu hikâyeleriyle psikoterapi*. (Çev. H. Fıfıloğlu). İstanbul: Beyaz Yayınları.
9. Peseschkian, N. & Tritt, K. (1998). Positive Psychotherapy: Effectiveness study and quality assurance. *The European Journal of Psychotherapy Counseling and Health*, 1, 93-104.
10. Peseschkian, N. (2002a). *Günlük yaşamın psikoterapisi* (Çev. H. Fıfıloğlu). İstanbul: Beyaz Yayınları.
11. Peseschkian, N. (2002b). *Pozitif aile terapisi* (Çev. M. Naim). İstanbul: Beyaz Yayınları.
12. Peseschkian, N. (2013). *Positive Psychotherapy in Psychosomatic Medicine: A transcultural and interdisciplinary approach examining 40 disorders*. Wiesbaden: International.

7.3. BİLİŞSEL MÜDAHALE YAKLAŞIMI

Arş. Gör. Hüseyin Zahid KARA

Arş. Gör. Fatmanur ALSANCAK

7.3.1 Bilişsel Müdahalenin Tanımı

Bilişsel terapi, 1960'ların başında bir doktor, psikiyatrist ve psikanalist olan Aaron Beck tarafından geliştirilen bir psikoterapi formudur. Beck hastalarıyla çalışırken psikanalizin yeterli ilerleme sağlamada başarısız olduğunu fark etmiştir. “Çok aptalım”, “sevilecek birisi değilim”, “umudum yok” şeklindeki negatif düşüncelerin bireylerin tedavi sürecine katılmasını engellediğini gören Beck, bir başka terapist olan Albert Ellis ile birlikte Epictetus’un “Bizi üzen şeyler olaylar değil, olayları algılama biçimimizdir” inancından hareketle bilişsel müdahaleler üzerinde odaklanmıştır. (<https://www.netdoctor.co.uk/conditions/depression/a643/cognitive-therapy-and-cognitive-behaviour-therapy/> Erişim tarihi: 15.06.2018). Bilişsel terapi temelde, düşüncelerimizin ruh halimizi ve bilişsel durumumuzu nasıl etkilediğiyle ilgilenmektedir. Bir takım tetikleyicinin etkisi sonucu kişilerin sahip oldukları negatif düşüncelerin kişide mutsuzluk ve rahatsızlık oluşturduğu keşfedilmiştir. Bilişsel terapide ortaya çıkan negatif düşüncelerin belirlenmesi, bunlar üzerinde çalışılması ve negatif düşüncelere alternatif olabilecek düşünme kalıplarının oluşturulması yoluyla bireylerle çalışmalar gerçekleştirilmektedir.

Bilişsel terapinin alan yazında bilişsel davranışçı terapi (BDT) ile aynı anlamda kullanıldığı görülmektedir. Bilişsel terapi hedeflenen değişim için bireyin şimdiki duygu, düşünce, davranış ve fizyolojisine odaklanarak terapistin hastayla ortak bir çalışma yürüttüğü, aktif katılımlı bir süreçtir. Böylelikle daha uygun ve gerçekçi çözüm alternatifleri ortaya koyulması yoluna gidilerek bireyin zihin haritası olumsuz kalıplardan arındırılmaktadır. Sorunun kaynağının tespit edilmesinde işlevselliği bulunan bilişsel terapi devamında farklı bilişsel ve davranışsal yaklaşımlar eşliğinde şekillendirilmektedir. Olaylara getirilen bütüncül bakış açısının davranışçı tekniklerin uygulanmasıyla birlikte gerçekleştiği bilişsel terapi, bilişsel davranışçı terapiye evrilmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere bilişsel terapi kendi başına bir süreci kapsamaktayken bilişsel davranışçı yaklaşım benzer amaçlara yönelik uyumlu metotları bir araya getiren bir grup terapinin şemsi-

Bilişsel müdahale, süreci ve sonuçları itibariyle bireyin madde bağımlılığının tedavisinde uzun zamandır başvurulan, işlevselliği kanıtlanmış ve etkili bir yöntemdir. Bireyin tedavisine yönelik sunduğu bütüncül bakış açısı eklektik bir kuramsal zemine sahip olması bu yaklaşımın madde bağımlılığı tedavilerinde önemli bir konumda olmasını sağlamaktadır.

Sonuç

Bilişsel davranışçı yaklaşım bünyesinde stres aşılama terapisi, diyalektik davranış terapisi, problem çözme terapisi ve tepki önleme terapisi gibi birçok metot ve yaklaşımı barındırmaktadır. Bilişsel müdahale farklı eğitim, yaş, cinsiyet, inanç ve gelir düzeyindeki bireyler için uyarlanabilmekte, birey, grup, çift ve aile terapilerinde etkin olarak kullanılmaktadır. Uygulama aşamaları 3 boyutta gerçekleşmektedir; inceleme, müdahale ve değerlendirme. Bu aşamalarda çeşitli teknikler uygulanarak müdahale yapılandırılmaktadır.

Bilişsel Müdahale Yaklaşımı bireylerin madde, madde kullanımı ve madde bağımlılığı ile ilgili mevcut bilişsel altyapılarını ele alıp bireylerin bunlarla ilgili farkındalık kazanmasını sağlayarak negatif olarak tanımlanan düşüncelerin yerine yeni ve işlevsel olanlarının koyulmasını amaçlamaktadır. Aktif katılımlı, birey odaklı ve iş birliğine dönük gerçekleştirilen çalışmalarda bilişsel müdahale etkin ve başarılı sonuçlar vermekte, bu sebeple madde kullanımı ve bağımlılığı konularında sıklıkla başvurulan bir yöntem olmaktadır.

Bilişsel müdahale ile sadece madde kullanımının tedavi edilmesinin ötesinde bireye kazandırdığı; kaygı karşısında rahatlama, ilişkilerin geliştirilmesi, girişkenlik, iç görüyü geliştirme, kendini denetleme ve kontrol kabiliyeti, düşünme kalıplarını fark etme, değiştirme ve yeniden yapılandırma gibi günlük yaşantıda da başvurulabilecek pek çok bilgi ve beceri kazandırılmaktadır.

Kaynakça

1. Alford B.A and Beck A.T. (1998). *The Integrative Power of Cognitive Therapy*. The Guilford Press.
2. Beck A.T., Wright, F., Newman, C., Liese, B. (1993). *Cognitive Therapy of Substance Abuse*. New York: The Guilford Press.
3. Beck, J. (2016). *Bilişsel Davranışçı Terapi Temelleri ve Ötesi (çev. Muzaffer Şahin)*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
4. Bujold, A., Ladouceur, R., Sylvain, C., and Boisvert, J. M. (1994). Cognitive behavioural treatment of pathological gambling. *Journal of Behavioural Therapy and Experimental Psychiatry*, 25, 275-282.

5. Can, G. (2016). *Alkol Kullanım Bozukluğunda Bilişsel Davranışçı Model Temelli ve Psikoeğitim Destekli Egzersizin Depresyon, Anksiyete ve Öz Yeterlilik Düzeyine Etkisi*. Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
6. Engin, E. ve Savaşan, A. (2012). Alkol Bağımlılarının Psikoterapi Süreçlerini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 3(2):75-79.
7. <https://beckinstitute.org/does-cognitive-therapy-cognitive-behavior-therapy/> Erişim Tarihi: 12.06.2018
8. <https://www.netdoctor.co.uk/conditions/depression/a643/cognitive-therapy-and-cognitive-behaviour-therapy/> Erişim tarihi: 15.06.2018
9. Levenson, H., Persons J. And Pope, K. (2000). *Behavior Therapy An Cognitive Therapy. Review Of General Psychiatry*. New York: Mcgraw-Hill, 472.
10. Petry, N. M. (2005). *Psychological gambling: Etiology, comorbidity and treatments* Washington DC: American Psychological Association.
11. Şengezer, T. (2016). Tütün Bağımlılığında Bilişsel-Davranışçı Tedavi Yöntemleri. *Güncel Göğüs Hastalıkları Serisi*, 4(1), 97-103.
12. Teater, B. (2014). *Sosyal Hizmet Kuram ve Yöntemleri Uygulama İçin Bir Giriş (Çev. Ed. Abdullah Karatay)*. Ankara: Nika Yayınevi.
13. Uğurlu, K. G., Uğurlu, M., Turhan, L. ve Türkçapar, M.H. (2012). Alkol Bağımlılarında İşlevsel Olmayan İnançlar: Karşılaştırmalı Bir Çalışma. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*, 113-120.

7.4. MESLEKİ TERAPİ

Arş. Gör. Nesime Kübra TERZİOĞLU

Alanyazında madde bağımlısı olan bireylere yönelik yapılan çalışmaların sonuçları, bağımlılığın iyileştirilmesinde meslek sahibi olmanın önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Özellikle yapılan çalışmalar, madde bağımlılığı kategorisi içerisinde yer alan eroin bağımlılarının mesleki becerileri kazanmalarına ve bu becerileri yerine getirmelerine ilişkin endişelerin daha büyük olduğunu göstermiştir (Platt, 1995). Bağımlılığın tedavisinde mesleki becerilerin yerinin büyük olduğuna ilişkin uzun zamandır yaygın bir görüş vardır. Bağımlılığın tedavisi sürecinde mesleki becerileri kazanmak hem istenilen sonuç hem de tedavide kullanılan bir araç olarak görülmektedir. Mesleki becerileri kazanıp yerine getirmek bağımlılığın tedavisinin gerçekleşip gerçekleşmediğine ilişkin bazı araştırmacılar tarafından ölçüt olarak bile ele alınmıştır (DeLeon, 1984; Hall, 1984; Hubbard, Rachal, Craddock, & Cavanaugh, 1984; Simpson, 1984).

Meslek sahibi olma özellikle eroin bağımlıları için normal seviyede değildir. Vaillant'ın 1988 yılında yapmış olduğu çalışmaya göre New York'da eroin bağımlısı olan kişilerin %80'i işsiz kalmaktadır.

Madde bağımlısı olan kişilerin tedavi sürecine girmeden önceki iş sahibi olma oranı 1970'lerden beri düşüktür ve yaklaşık kendi sayılarının %15'i ile %35'i arasındadır (Platt, 1995). Bu sonuca benzer bir sonuç Maddux ve McDonald'ın 1973 yılında yapmış oldukları araştırmada bulunmuştur. Bu araştırmaya göre Teksas'ta madde bağımlılığı tedavisi gören 100 eroin kullanıcısının %21'inin iş sahibi olduğu görülmektedir.

1988 yılında Anglin, Booth, Ryan ve Hser'in yapmış olduğu çalışmanın sonucunda araştırmaya katılan madde bağımlılarının yaklaşık %80'inin meslek sahibi olduğu ortaya konmuştur. Bu meslek sahibi olan kişilerin yaklaşık %40'ı ise tam zamanlı istihdam edildikleri göze çarpmaktadır. Alanyazın incelendiğinde 1970'li yıllarda ABD'de madde bağımlısı olan kişilerin istihdam edilme oranlarının çok düşükken; 1988 yılında yapılan bu çalışmaya rağmen 1990'lı ve hatta 2000'li yıllara gelindiğinde ekonomideki iyileşmelere ve düzenlemelere rağmen madde bağımlısı olan bireylerin istihdam edilme oranlarında büyük bir değişikliğin olmadığı görülmektedir.

Kaynakça

1. Anglin, M. D., Booth, M. W, Ryan, T. M., and Hser, Y. (1988). Ethnic Differences In Narcotics Addiction: II: Chicano And Anglo Addiction Career Patterns. *International Journal Of The Addictions*, 23, 1011- 1027.
2. Deleon, G. (1984). "Program-Based Evaluation Research In Therapeutic Communities." In F. M. Timms & J. P. Ludford (Eds.), *Drug Abuse Treatment Evaluation: Strategies, Progress, And Prospects*. Rockville, MD: National Institute On Drug Abuse.
3. Deren, M. P. and Randell, J. (1990). The Vocational Rehabilitation Of Substance Abusers. *Journal Of Applied Rehabilitation Counseling*, 21, 3-6.
4. Edwards, D. F. (1997). The Effect Of Occupational Therapy On Function And Well-Being. In C. Christiansen & C. Baum (Eds.), *Occupational Therapy Enabling Function And Well-Being* (2nd Ed., Pp. 556–574). Thorofare, NJ: Slack.
5. Hall, S. M. (1984). Clinical Trials In Drug Treatment: Methodology. In F. M. Tims & J. P. Ludford (Eds.), *Drug Abuse Treatment Evaluation: Strategies, Progress, And Prospects* (NIDA Research Monograph 51, Pp. 88-105). Rockville, MD: National Institute On Drug Abuse.
6. Hermalin, J., Steer, R. A., Platt, J. J., & Metzger, D. S. (1990). Risk Characteristics Associated With Chronic Unemployment In Methadone Clients. *Drug And Alcohol Dependence*, 26, 117-125.
7. Hubbard, R. L., Rachal, J. V., Craddock, S. G., & Cavanaugh, E. R. (1984). Treatment Outcome Prospective Study (TOPS): Client Characteristics And Behaviors Before, During, And After Treatment. In F. M. Tims & J. P. Ludford (Eds.), *Drug Abuse Treatment Evaluation: Strategies, Progress, And Prospects* (NIDA Research Monograph 51, Pp. 42-68). Rockville, MD: National Institute On Drug Abuse
8. Kielhofner, G. (1992). *Conceptual Foundation Of Occupational Therapy*. Philadelphia: F. A. Davis.
9. Maddux, J. F. & Mcdonald, L. K. (1973). Status Of 100 San Antonio Addicts One Year After Admission To Methadone Maintenance. *Drug Forum*, 2, 239-252.
10. Moyers, P. A. (1999). The Guide To Occupational Therapy Practice. *American Journal Of Occupational Therapy*, 53(3), 247-322.
11. Neistadt, M. E., & Crepeau, E. B. (1998). In T Ro D U Ction To Occupational Therapy. In M. E. Neistadt & E. B . Crepeau (Eds.), *Willard And Spackman's Occupational Therapy* (9th Ed., Pp. 5–12). Philadelphia: Lippincott.
12. Platt, J. J. (1995). Vocational Rehabilitation Of Drug Abusers. *Psychological Bulletin*, 117 (3),416-433.
13. Rogers, J. C., & Holm, M. B. (1991). Occupational Therapy Diagnostic Reasoning: A Component Of Clinical Reasoning. *American Jo U Rnal Of Occupational Therapy*, 45, 1045–1053.
14. Suffet, F., & Brotman, R. (1976). Employment And Social Disability Among Opiate Addicts. *American Journal Of Drug And Alcohol Abuse*, 3, 387-395.
15. Topsakal, M., & Düzkantar, A. (2010). Zihin Özürlü Çocuklara Oto Yıkama Becerisi Öğretiminde Hata Düzeltmesi Yapılarak Gerçekleştirilen Eşzamanlı İpucuyla Öğretimin Etkililiği. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*, 10(2), 79-94. Retrieved July 20, 2018, From <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/16706>
16. Vaillant, G. E. (1988). What Can Long-Term Follow-Up Teach Us About Relapse And Prevention Of Relapse In Addiction? *British Journal Of Addiction*, 83, 1147-1157.

7.5. BOZUK İŞLEVSELLİK, BİREY VE BAĞIMLILIK

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa GÜNERİGÖK

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah İNCE

Giriş

İşlev, işlevselcilik (function, functionalism) kavramları modern sosyolojide genellikle Talcott Parsons ve Robert Merton'un çalışmalarıyla birlikte yaygınlık kazanmasına rağmen, toplumsallığın işlevsel temelde incelenmesi konusu hayli uzun bir geleneğe dayanır (Marshall, 1999: 363). Şüphesiz modern işlevselciliğin en önemli entelektüel ataları: Auguste Comte (1798-1857), Herbert Spencer (1820-1903), Vilfredo Pareto (1848-1917) ve Emile Durkheim (1858-1917)'dir. Comte, Spencer ve Pareto, toplumsal yapının/sistemin kısımlarının karşılıklı bağımlılığı üzerinde durdular. Durkheim ise toplumsal bütünleşme, dayanışma ve anomi olgularına odaklı bir müfredatı takip etmiştir (Wallace ve Wolf, 2012: 44).

Comte toplumsal düzenin temelleri ile ilgili araştırmalarının sonucunda, toplumdaki statikler (düzen) ve dinamikler (ilerleme) ile ilgilenmiştir. Comte'a göre işlevselcilik "karşılıklı bağımlılık"tır. Bu sosyolojide toplumdaki bütün ile parçalar/bireyler arasındaki uyumsuzluk patolojik/işlevselsizlik olarak nitelenmiştir. Patolojik durum *işlevsel denge* kavramı ile seçici yakınlık içindedir. Spencer, "farklılaşma kavramı" ile bu işlevselciliğin öncüsü kabul edilmiştir. Tıpkı Comte gibi Spencer da farklılaşma kavramı ile sistemin farklı kısımları arasında, toplumların ilerlemesi/gelişmesi dolayısı ile ortaya çıkan "karşılıklı bağımlılık" hâlini kastetmiştir. Modern işlevselciler Spencer'ın bu yaklaşımını olumlu bulmaktadırlar. Spencer'ın yaklaşımı ile Durkheim sosyolojisi arasında büyük benzerlikler bulunmaktadır. Ancak sosyal teoride genel olarak işlevselcilik kuramı Spencer'ı değil, Fransız sosyolog Durkheim'i takip etmektedir. Spencer'ın evrimci ve toplumsal farklılaşmanın gerekliliği üzerindeki ısrarı Durkheim'i onun yaklaşımından uzaklaştırmıştır. Pareto, işlevselciliği biyolojik organizmaya benzetmek yerine, psiko-kimyasal bir sisteme benzetmiştir. Pareto'ya göre toplumsal sistem molekülleri, çıkarları, dürtüleri ve duyguları olan bireylerdir.

Durkheim, çağdaş işlevselciliğin en önemli kurucusudur. Durkheim'a göre bütünleşme veya kendi deyişiyle toplumsal dayanışma sadece normal dışı şeylere referansla tanımlanabilir: anomi, bencillik, intihar, zayıf koordinasyon ve

öğeler olarak vardır. Buna göre, bu çalışmada sistem kaynaklı sosyal değişim ağlarında anomik sosyolojiye bulaşan bireylerin farklı alt sosyo-kültürel alanlara yöneleceği ve dolayısıyla buralarda yeni sosyolojilere uyum sorunsalı bağlamında örneğin patolojik seksüel eylemler, ilaç, esrar, eroin, sigara ve alkol gibi farklı bağımlılık türleri geliştirebilecekleri sonucuna varılmıştır. Ayrıca birey ve bağımlılık konusu bu sosyoloji için yeni bir açılım olma iddiası taşımaktadır.

Kaynakça

1. Akıncı, H. (2017). *Madde Bağımlılığı Ve Manevi Destek*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı.
2. Başer, Alev E. (1999). *Orta Doğu'da Modernleşme ve İslami Hareketler*. İstanbul: Yöneliş Yayınları.
3. Coser, Lewis A. (2011). *Sosyolojik Düşüncenin Ustaları* (Çev. Himmet Hülür, Serhat Toker, İbrahim Mazman). Ankara: Deki Yayınları,
4. Çelik, C. (2007). Niklas Luhmann'da Sosyal Sistem Olarak Toplum ve Modern Toplumun Karmaşıklığı Sorunu. *Bilimname XII*, 1, 51-74
5. Çıvgın, İ. ve Yardımcı, R. (2007). *Sosyolojiye Giriş*, İstanbul: Nobel Yayınları.
6. *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, <http://omer-demir.net/sosyal-bilimler-sozlugu/> (E.T. 20/06/2018).
7. Durkheim, E. (2011). *İntihar* (Çev. Özer Ozankaya). İstanbul: Cem Yayınları.
8. Erkal, M.E. (2011). *Sosyoloji*. İstanbul: Der Yayınları.
9. Erkiilet, A. (2013). *Toplumsal Yapı ve Değişme Kuramları*. Ankara: Hece Yayınları.
10. Giddens, A. (2013). *Sosyoloji*. İstanbul: Kırmızı Yayınları.
11. Günerigök, M. (2018). *Risk Toplumu ve Din: Yeni Bir Sosyolojiye Doğru*. Ankara: Maarif Mektepleri Yayınları.
12. Karğın, V. (2016). "Anomi ve Gerilim Teorileri", *Kriminoloji: Suç Teorileri ve Uygulamalar*, (Ed. Ekrem Muş). Ankara: Karınca Yayınevi, 59-97.
13. Kızılcılık, S. (1994). *Sosyoloji Teorileri 1*. Konya: Yunus Emre Yayınları
14. Kongar, E. (2002). *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
15. Kurt, A. (2017). *Din Sosyolojisi*. Bursa: Sentez Yayınları.
16. Marshall, Gordon (1999). *Sosyoloji Sözlüğü* (Çev. Osman Akınhay, Derya Kömürçü). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
17. Merton, R. K. (1938). Merton, Social Structure and Anomie. *American Sociological Review*, 3, 5, 672-682.
18. Merton, R. K. (1968). *Social Theory and Social Structure*. New York: Free Press.
19. Poloma, M. M. (1993), *Çağdaş Sosyoloji Kuramları* (Çev. Hayriye Erbaş). Ankara: Palme Yayıncılık.
20. Ritzer, G. ve Stepnisky, J. (2014). *Sosyoloji Kuramları*, (Çev. Himmet Hülür). Ankara: Deki Yayınları.
21. Slatery, M. (2011). *Sosyolojide Temel Fikirler* (Çev. Ümit Tatlıcan, Gülhan Demiriz). İstanbul: Sentez Yayınları.
22. Swingewood, A. (1998). *Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi* (Çev. Osman Akınhay). Ankara: Bilim Sanat Yayınları.

24. Taylan, H.H. ve Genç, Y. (2017). Liselerde Sigara, Alkol ve Uyuşturucu/Uçucu/Uyarıcı Madde Kullanım Eğilimleri: Kocaeli Örneği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5, 47, 180-199.
25. Tolan, B. (1981). *Çağdaş Toplum Bunalımı: Anomi ve Yabancılaşma*, Ankara: A.İ.T.İ.A. Yayınları.
26. Wallace, R.ve Wolf, A. (2004). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları* (Çev. L. Elburus, M. R. Ayas). İzmir: Punto Yayınları.
27. Yıldırım, D. B. (2001). Madde Kullanımı ve Bağımlılığı. *Aile ve Toplum Dergisi*, 1, 4(4).79-88.

DENETİMLİ SERBESTLİKTE YARARLANAN MADDE BAĞIMLILARI ALAN ARAŞTIRMASI (SAHA ÇALIŞMASI)

Prof. Dr. Yahya Mustafa KESKİN

8.1. Araştırma Deseni

8.1.1. Araştırmanın Konusu ve Problem

Araştırma, Düzce Denetimli Serbestlik Müdürlüğü tarafından takibi yapılan madde bağımlısı genç yükümlülerin (hükümlü, şüpheli ve sanık) sosyo-kültürel ve ekonomik tabanını konu edinmiştir.

Bu bağlamda araştırmada Düzce Denetimli Serbestlik Müdürlüğü tarafından takibi yapılan madde bağımlısı genç yükümlülerin (hükümlü, şüpheli ve sanık) sosyo-kültürel ve ekonomik tabanını yükümlülerin demografik özelliklerinin, sosyo-kültürel ve ekonomik tabanının ne olduğu araştırmanın temel problemidir. Bu temel probleme bağlı olarak araştırmada şu alt problemlere cevap aranmıştır:

1. Yükümlülerin demografik özellikleri nelerdir?
2. Yükümlülerin sosyo-kültürel ve ekonomik tabanı nedir?

8.1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmada; Düzce Denetimli Serbestlik Müdürlüğü tarafından takibi yapılan madde bağımlısı genç yükümlülerin (hükümlü, şüpheli ve sanık) sosyo-kültürel ve ekonomik tabanının anlaşılması ve açıklanması amaçlanmıştır.

Araştırmanın temel ve alt problemlerinden hareketle araştırmanın temel amacı; Bolu örnekleme bağlamında denetimli serbestlik müdürlükleri tarafından takibi yapılan yükümlülerin (hükümlü, şüpheli ve sanık) sosyo-demografik özelliklerini, suç işleme nedenlerini ve suça etki eden sosyo-ekonomik ve kültürel aktörleri tespit etmek suretiyle suçlu profillerinin anlaşılması ve açıklanmasıdır.

veya teşviki olduğunu ifade etmiş iken, %31,6'sı madde bağımlısı olmasında arkadaşlarının herhangi bir etkisi veya teşviki olmadığını belirtmiştir. Zira diğer bütün tutum ve davranışların edinilmesinde olduğu gibi madde bağımlılığının edinilmesinde arkadaş çevresinin ne kadar etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Öyle ki ankete katılan madde bağımlısı hükümlülerden neredeyse üçte ikisi madde bağımlısı olmasında arkadaş çevresinin tamamen ve ya kısmen etkili olduğunu ifade etmiş olmaktadır.

Sonuç

Araştırma sonuçları “bağımlılık”, “madde bağımlıları” ve “madde bağımlılarının sosyo-kültürel çevreleri” arasında anlamlı ilişkiler olduğunu ortaya koymuştur. Örneğin, ankete katılan madde bağımlılarının ilkökul düzeyinde eğitimi olanlar hariç eğitim düzeyleri yükseldikçe genelde madde kullanma davranışları da artmaktadır. Araştırmaya katılan madde bağımlılarının anne ve babalarının eğitim düzeylerinin büyük oranda ilkökul düzeyinde veya daha altında kalması da dikkat çeken başka bir bulgudur.

Araştırma sonuçları, madde kullanan gençlerin çocukluklarında, ailede veya sosyal çevrelerinde önemli oranlarda fiziksel, duygusal ve ekonomik şiddete maruz kaldıklarını ortaya koymuştur. Bu durum, şiddetin bireylerin madde bağımlısı olmasındaki etkisini ortaya koymaktadır.

Araştırmada dikkat çekici bulgulardan birisi de madde kullanma davranışı ile madde kullanan gençlerin sosyal çevrelerinde madde kullanma ve suç işleme eylemleri arasındaki ilişkilerdir. Öyle ki, madde kullananların önemli bir kısmı ailelerinde, arkadaşları arasında ve sosyal çevrelerinde madde kullanma ve suç işleme davranışının yaygın olduğunu belirtmişlerdir.

Kaynakça

1. Asutay, H. (2017). Almanya’da Gençlik ve Gençlik Kültürleri Kavramlarının Tanımı ve Tarih-sel Gelişimi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(1), 59-74.
2. Çakmak, C. (2015). *Farklı Suç Türleri Açısından Ekonomik Risk Faktörleri: Ankara Cezaev-leri Örneği*. Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye (Kamu Ekonomisi) Anabilim Dalı.
3. Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği (2013). *Resmi Gazete*; Tarih:5.3.2013, Sayı:28578, m.4.
4. Genç, Y., (2016). *Denetimli Serbestliğin Yararlanıcılar Üzerindeki Psiko-Sosyal Etkileri*. Türkiye’de Denetimli Serbestlik 10. Yıl Uluslararası Sempozyumu, Atalay Matbaacılık.
5. Heinz S,(2006). “Denetimli Serbestlik Yardımı ve İnsancıl Ceza Yargısı” (Çev.: Pınar Bacaksız). *Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi 5, Suç Politikası*, Ankara:Seçkin Yayınları.
6. <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/nedendenetim.htm>, Erş. Trh.12.02.2016

7. <https://www.aligok.com.tr/kategori/bagimlilik/madde-bagimliliği>, Erşm. Trh.20.03.2018
8. İçli, T. G. (2004). *Kriminoloji*. Ankara: Martı Kitap ve Yayınevi.
9. Karasar, N. (1995). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (7.Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
10. Yıldırım A.ve Şimsek, H. (1999). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (1.Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları

GRUP AKRAN ETKİLEŞİMİ VE SOSYAL BECERİLERİN KAZANDIRILMASI

Uzm. Psikolog Mehmet ATASAYAR

9.1. Akran Etkileşimi

Akran etkileşimi alan yazında ilk olarak Vygotsky tarafından kuramsal çerçevesi oluşturulan sosyal yapılandırmacı ekolün ortaya koyduğu akran koçluğu, akran rehberliği, akran değerlendirme ve akran dönütü gibi kavramlardan sonra şekillenmeye başlamış ve bu kavramların genelini oluşturmuştur. Akran aynı sosyal yapıda olan bireylere yönelik grup kavramını ifade eden bir terimdir. Bu grubu oluşturan yapının cinsiyet, sosyoekonomik düzey, sosyokültürel düzey, meslek vb. gibi özellikleri ortak olarak alınabilir (Bilgiç ve Günay, 2014:103).

Akran; bireyin yakın çevresini oluşturan ve onun kişiliğinin oluşumunda önemli rolü olan gruplardır. Akran gruplarının varlığı her yaş döneminde söz konusudur. Birey özellikle temel eğitim döneminde aile eksenli eğilim ile yaşamını şekillendirirken ortaöğretime yakın, gençlik ve yetişkinlik dönemlerinde ise daha çok akran grubuna eğilim gösterir. Birey yapısı gereği birbirinden farklı iki toplumsal yapı içerisinde gelişimini takip eder. Bu yapıdan ilki ana babası, öğretmenleri, akraba ve komşularının oluşturduğu ve genellikle yetişkin ve yaş itibarıyla kendisinden farklılık gösteren bireylerin oluşturduğu çevresi; birey için diğer etkisi olan yapı ise akranlarından oluşan çevredir. Özellikle yetişkin ve yaş açısından kendisinden farklılık gösteren grupta birey statü açısından ikinci sırada yer alırken, akranlarının olduğu grupta eşit statüde yer almaktadır.

Akran gruplarının kendini en çok hissettirdiği dönem gençlik dönemidir. Akran grupları gençlik dönemindeki bireyler için daha önemlidir, çünkü çocukluk döneminden ergenlik dönemine doğru ilerlerken arkadaşlarıyla olan sosyal münasebetleri de gittikçe artmaktadır. Arkadaşlık münasebetleri sosyalleşme süreci içinde tüm yaşam boyunca önemlidir çünkü ergenlikte farklı gelişimsel özellikler arkadaşlığın bu dönemdeki önemini artırmaktadır. Arkadaşlıklar

Kaynakça

1. Avcıoğlu, H. (2005). “Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklara Sosyal Becerilerin Öğretilmesinde İşbirlikçi Öğrenme Yöntemi İle Sunulan Öğretim Programlarının Etkinliğinin İncelenmesi”. Omep Dünya Konsey Toplantısı ve Konferansı Bildiri Kitabı, Ankara: Ya-pa Yayınları.
2. Bacanlı, H. (2000). İlköğretimde Rehberlik (Edt. Kuzgun Y.). Ankara: Nobel Basım Dağıtım.
3. Bacanlı, H. (2005). *Duyuşsal Davranış Eğitimi*. Ankara:Nobel Basım Dağıtım.
4. Bacanlı, H. (2012). *Sosyal Beceri Eğitimi*. Ankara: Nobel Basım Dağıtım.
5. Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. U.S.A.:Prentice-Hall International.
6. Bayrakçeken, S., Doymuş, K. ve Doğan, A. (2013). İşbirlikli Öğrenme Modeli ve Uygulanması. Ankara: Pegem Akademi.
7. Bilgiç, N. ve Günay, T. (2014). Ergenlerin Sigara Bırakma Konusunda Desteklenmesinde Bir Yöntem:Akran Eğitimi. *Türk Toraks Dergisi*, (15):102- 105.
8. Cartledge, G., J. Fellows Milburn (1995). *Teaching Social Skills to Children and Youth*. Massachusetts: Allyn and Bacon.
9. Çifci, İ. ve Sucuoğlu, B. (2005). *Bilişsel Süreç Yaklaşımıyla Sosyal Beceri Öğretimi. (4.Baskı)*. Ankara: Kök Yayıncılık.
10. Damon, W. (1984). Peer Education: The Untapped Potential. *Journal of Applied Developmental Psychology*, (5), 331- 343.
11. Dikmeer, D.İ. (1997). *Sosyal Beceri Eğitiminin Sosyal İçerik Dönük Ergenlerin İçerik Dönüklük Düzeyine Etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
12. Gander, Mary J., Gardiner, Harry W. (1993). Çocuk ve Ergen Gelişimi (Çev.Ali Dönmez, Nermin Çelen). İstanbul: İmge Kitabevi.
13. Goldstein, A.P.(1980). *Skillstreaming the Adolescent: A Structured Learning Approach to Teaching Prosocial Skills*. Champaign, III., Research Pres. Company.
14. Gresham, F.M . and Elliott, S.N. (1990) *Social Skills Rating System* . Circle Pines, MN: American Guidance Service
15. Ladd, W.G., Mize, J., (1983). *A Cognitive-Social Learning Model of Social-Skill Training*. *Psychological Review*, 90, 2, 127-157
16. Meichenbaum, D., Butler, L. Y. ve Grudson, L. (1981). *Toward A Conceptual Model Of Social Competence*. New York: Guilford Press.
17. Priestley, P, J. Mc Guire, F. D., Hemsley V., ve Welham D., (1989). *Social Skills and Personal Problem Solving (2. Ed.)*. Bristol :Tavistock Publications.
18. Van Geert, P. (1994). *Dynamic Systems Of Development (The Developing Body And Mind)*. Manchester: British Library Cataloguing in Publication Data.